

МҰНАЙЛЫ АЙМАҚТЫҢ
АРҚАЛАР ЖҮГІ АУЫР

2-бет

МҰҚАҒАЛИДЫ
ЖАЗУШЫЛАР ОДАҒЫНАН
КІМ ШЫҒАРДЫ?..

7-бет

ЖАНЫ ЖАЙСАҢ
ЖАРҚЫН ДАРЫН ЕДІ...

15-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№17 (939) 26.04.2021 жыл

ЕЛІН СҮЙГЕН ЕР ЕДІ

Өмірсерік Жұман – елге кең танымал тележурналист. 1980 жылдан бастап, ақтық демі біткенше Қазақ телевизиясында редактор, аға редактор, «Орда» шығармашылық бірлестігінің жетекшісі, «Шарайна» ақпарат бағдарламасының бас редакторы, Ұлттық телеарнаның «Алтын қор» бірлестігінің жетекшісі қызметтерін абыройлы атқарды.

8-9
бет

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖЕРІ ШЕТЕЛДІКТЕРГЕ БЕРІЛМЕЙДІ!

АЛ ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ ЖЕР ИЕЛЕНУІ МӘСЕЛЕСІН ҮКІМЕТ КОМИССИЯСЫ ШЕШЕДІ

Кім болса да бұл Мәжілістегі таяуда өзгертілген норманы келтіргесін, оның бұрынғы нормасын да келтіру керек еді мәселе елге айқын болуы үшін. Онда бұрынғы нұсқасында «ШЕТЕЛДІКТЕР... АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖЕР учаскелерін 25 жылға дейінгі мерзімге жалға алу арқылы уақытша иелене алады» – деген норма бар еді, сол алынып тасталды. Яғни, шетелдіктерге жалға да берілмейтін болды. Біз соған, сондай оң өзгеріске дауыс бердік. Ал «Қазақстан азаматтарына Кодексте белгіленген тәртіппен жеке меншікке беріле алады»-деген тармағы Үкімет комиссиясында қаралуда.

5
бет

ЖҰРТТЫҢ ЖЫНЫН КЕЛТІРМЕҢІЗДЕРШІ!..

Субсидия – белгілі бір саланы немесе өндірісті қолдау үшін бөлінетін қаржы. Ол қайдан алынады? Әрине мемлекет қоржынынан. Сонда қалай болғаны, бағаны түсіру немесе тұрақтандыру үшін халық ақша төлеу керек пе? Одан не пайда? Ең бастысы кімге төленеді? Ол да түсінікті, тағы да сол бағаны көтергіш монополистердің қалтасына кетеді. Бұл өзімізді өзіміз алдау ғой.

3
бет

ШАПАҒАТЫН ШАШҚАН ШАХМАРАН

Ұлытаудың төрінде дүние есігін ашқан Шахмаран Сейілов бүгінде алтыстың асуына шығып отыр.

10
бет

COVID-19: ЗДРАВООХРАНЕНИЕ РК ДАЕТ СИСТЕМНЫЕ СБОИ

Согласно пункту 18 статьи 77 Кодекса РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», любая медицинская процедура, в том числе и вакцинация, в нашей стране проводится только с информированного согласия прививаемого. Административной или уголовной ответственности за отказ от вакцинации в Казахстане не предусмотрено, любые притеснения будут являться незаконными.

14
бет

МҰНАЙЛЫ АЙМАҚТЫҢ АРҚАЛАР ЖҮГІ АУЫР

Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Атырау облысының әлеуметтік-экономикалық даму мәселелері жөніндегі кеңесте сөз сөйлеп, өңірді өркендетуге қатысты аймақ басшыларына бірқатар тапсырма берді.

«Биыл – Егемен ел болғанымызға 30 жыл. Бұл – баршамыз үшін маңызды әрі тарихи белес. Осы кезең ішінде түрлі салада ауқымды шаралар атқарылды. Бұған әр аймақтың қосқан үлесі зор. Соның ішінде, Атырау облысының орны бөлек. Өңірдегі мұнай қоры Тәуелсіз Қазақстанның экономикасын дамытуға мол мүмкіндік берді. Мемлекетіміздің алғашқы ірі инвестициялық жобалары осында жүзеге асырылды», – деді мемлекет басшысы аймақтың ел экономикасына ерен үлес қосып жатқанын атап.

Біз осы үрдістен қалып қоймауымыз керек. Сондықтан, мынадай міндеттерді шешуге баса мән беруді атады. Біріншіден, мұнай-газ өнеркәсібін дамыту. Үкімет өңір әкімдігімен бірлесіп, ірі мұнай-газ жобаларын уақтылы жүзеге асыруды бақылауға алуға тиіс. Болашақта кенеу жобасын уақтылы аяқтап, Қашаған кен орны толық игерілуге тиіс. Сол арқылы бір жылда өндірілетін мұнай көлемін

15 миллион тоннаға арттыру. Екінші, автожолдарды дамыту. Аймақтағы республикалық маңызы бар жолдардың 85 пайызы және облыстық маңызы бар жолдардың 61 пайызының ахуалы орташа. Сапалы жол – қауіпсіздік кепілі. Былтыр өңірде 232 жол-көлік оқиғасы болды. «Орал-Атырау» тас жолының аймақ үшін стратегиялық маңызы зор. Үкімет пен облыс әкімдіктері 2025 жылға дейін жергілікті жерлердегі жолдардың 95 пайызын жөндеп, ретке келтіруге тиіс. Үшінші міндет – жұмыспен қамту. Қазіргі таңда Атырау облысындағы тұрмыс деңгейі еліміздің өзге өңірлеріне қарағанда жоғары. Орташа жалақы 358 мың теңге, бұл – жалпы республикалық көрсеткіштен 1,6 есе жоғары. Об-

лыс әкімі 31 мың адамды еңбекпен қамтуды жоспарлап отыр. Соны нақты іске асыруы керек. Төртінші, денсаулық сақтау жүйесін нығайту. Бесінші міндет – аймақты толықтай электр қуатымен қамтамасыз ету. Алтыншы, өңірді сапалы сумен қамтамасыз ету. Жетінші тапсырма – аймақтағы экологиялық ахуалды сауықтыру, өйткені Атырау облысы ауасы лас өңірлер қатарынан саналады.

Мемлекет басшысы Үкіметке жиынның қорытындысы бойынша жоспарды толықтырып, 1 айдың ішінде бекітуді тапсырды. «Басты мақсат – халықтың тұрмыс сапасын және әл-ауқатын арттыру. Бұл жоспар біздің ұдайы бақылауымызда болады» – деді Қ. Тоқаев.

ҚЫМБАТШЫЛЫҚ ҚЫЛМЫСҚА ИТЕРМЕЛЕЙДІ

Шымкентте жасырын цехтан 12,9 тонна спирт пен 7 мыңнан астам суррогат ішімдік тәркіленіп жойылды.

Шымкент қаласы бойынша Экономикалық тергеп-тексеру департаменті қызметкерлері арақ өнімдерін шығаратын жасырын цехтарын анықтады. Заңсыз кәсіпорындан 7 мыңнан астам арақ өнімі және 12,9 тонна құрамында спирт бар сұйықтық тәркіленді. Жүргізілген бірнеше сараптаманың қорытындысына сәйкес тәркіленген арақ-шарап – суррогат өнімі, ал есептеу бақылау маркасы жалған екендігі анықталған. Мемлекетке 4 млн. теңге залал келтірілген, оны күдікті толық өндірді. Сарапшылардың қорытындысына сәйкес тәркіленген сұйық – 96% этил спирті екендігі, мемлекеттік стандарттарға талаптарға сәйкес келетіндігі көрсетілген. 1 литр этил спиртінің орташа бағасы 1 400 теңге болып есептелген, яғни тәркіленген этил спиртінің жалпы бағасы 18 млн теңге. Нәтижесінде, тәркіленген спирт өнімі мемлекет кірісіне алынып, ал суррогат алкогольді өнім жойылды. Біз қылмыстың салдарымен күресудеміз. Оның не себепті пайда болғанымен жұмысымыз жоқ. Кейбір сарапшылардың айтуы бойынша тауар бағасының қымбаттауы қылмысқа итермелейді. Қолдан жасалған өнім арзан болғандықтан сатып алу мүмкіндігі төмен тұтынушылар тарапынан сұраныс пайда болады. Түрлі ұрлық-қарлық та осы себептерге байланысты болып жатады.

АРДАГЕРЛЕРГЕ ҚҰРМЕТ КӨРСЕТІЛЕДІ

Ақтөбе аймағында жеңіс күніне орай соғыс ардагерлеріне 2 миллион теңгеден сыйлық беріледі. Облыс бойынша қазір фашистермен соғысқан 20 майдангер ғана екен.

Өңірлік коммуникациялар қызметі таратқан мәліметке сүйенсек, облыста 6 706 соғыс және еңбек ардагері тұрады. Олардың 20-ы соғыс ардагері, 1714-і Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысушылары мен мүгедектеріне теңестірілген, 4693-і тыл еңбеккері, 279-ы қайтыс болған жауынгерлердің жесірі. «Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысушылары мен мүгедектерге 2 млн. теңгеден берілсе, соғыс кезінде майдандағы армия құрамына кірген әскери бөлімдерде, штабтарда еңбек еткен адамдарға, қоршаудағы

кезеңінде Ленинград қаласының кәсіпорындарында, мекемелері мен ұйымдарында жұмыс істеген және «Ленинградты қорғағаны үшін» медалімен әрі «Қоршаудағы Ленинград тұрғыны» белгісімен наградталған азаматтар, ауған соғысының ардагерлері, 1986-1987 жылдары Чернобыль АЭС-індегі апаттың, сондай-ақ азаматтық немесе әскери мақсаттағы объектілердегі басқа да радиациялық апаттардың зардаптарын жоюға, ядролық сынақтар мен жаттығуларға тікелей қатысқан адамдарға 100 мың теңгеден бөлінеді. Соғыс жылдарында тылдағы жанқиярлық еңбегі мен мінсіз қызметі үшін бұрынғы КСРО Одағының ордендерімен және медальдарымен марапатталмаған адамдарға 50 мың теңгеден төленеді», – деп хабарлады өңірлік коммуникациялар қызметі.

КӨНЕ ҚАРУ ПОЛИЦИЯҒА ТАПСЫРЫЛДЫ

Шығыс Қазақстан облысы Риддер қаласының 62 жастағы тұрғыны бүгіндер кездесе бермейтін XIX ғасырдың қаруын полицияға әкеліп өткізді.

ШҚО Полиция департаменті баспасөз қызметінің мәліметінше, сот-баллистикалық сараптама нәтижелері бойынша аталған қару Тула қару-жарақ зауытында шығарылған екен. 1889 жылы жасалған аңшылық мылтық қос ұңғылы, атуға жарамды. Өткізген ер адамның айтуынша, ол сирек кездесетін қаруды марқұм анасының қоймасынан ескі заттарды реттеп жүрген кезде тауып алған. Кримина-

листер бірнеше ғасыр өткеніне қарамастан, мылтықтың дизайні өзгеріссіз қалғанын айтады. «Халықтан заңсыз сақталған атыс қаруы мен оқ-дәрілерді сатып алу жөніндегі комиссия құрамы қала тұрғынына қару үшін 60 мың теңге төлеумен қару және оқ-дәрілерді ерікті түрде тапсыру акциясының екі күнінде облыс бойынша халықтан 5 млн. теңгеден астам сомаға 79 қару қабылданды», – деді ШҚО ПД бастығы Сағат Мәдиев. Коронавирус инфекциясының таралуына жол бермеу мақсатында акция санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес өтуде дейді шараны ұйымдастырушылар.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ВАКЦИНА ҚОЛДАНЫСҚА ШЫҚТЫ

ҚР Премьер-Министрінің орынбасары Ералы Тоғжанов Биологиялық қауіпсіздік проблемалары ғылыми-зерттеу институты базасында өндірілген QazVac (QazCovid-in) қазақстандық вакцинасының бірінші партиясын жөнелтуге қатысып, Жамбыл облысындағы биофармацевтикалық зауыттың құрылысы барысымен танысты.

«Қазақстандық вакцинаның жасалуы біздің еліміздің коронавирусына қарсы өз вакциналарын әзірлеген әлемнің бес елінің қатарына енуіне мүмкіндік берді. Бұл тек халықтың денсаулығына ғана қатысты мәселе емес, сондай-ақ отандық ғылымның әлеуеті мен биофармацевтикада заманауи технологияларды іс жүзінде қолданудың, мемлекеттің беделдің дәлелі», – деп атап өтті Ералы Тоғжанов. Өткен жылдың қазан айында ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев отандық вакцинаны жасау бойынша тапсырма берген болатын. QazVac вакцинасының

алғашқы 50 мың дозасы «СҚ-Фармацияның» хабтарына таратылып, одан әрі еліміздің барлық өңірлеріндегі денсаулық сақтау басқармаларының қоймаларына жеткізіледі. Мамыр айында 50 мың доза көлеміндегі вакцинаның кезекті партиясын шығару жоғары спарлануда. Бұдан әрі вакцина өндірісі кезең-кезеңмен айна 500-600 мың дозаға дейін ұлғайтылатын болады. Отандық вакцина Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының тізіліміне енгізілген. Оның толық қауіпсіздігі дәлелденді, вакцина коронавирус инфекциясына қарсы тұрақты иммунитетті қалыптастырады және тоназытқыш қондырғыларын талап етпейді, плюс 2-8 градус температурада тасымалданады.

Сондай-ақ, Е.Тоғжанов жұмыс сапары кезінде Биологиялық қауіпсіздік проблемалары ғылыми-зерттеу институты жанындағы биофармацевтикалық зауыттың құрылысы барысымен танысты. Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес отандық вакцина өндіретін зауыт құрылысы белгіленген мерзімде толықтай аяқталатын болады.

СЕНАТОРДЫ СУ МӘСЕЛЕСІ АЛАҢДАТАДЫ

Сенаттың жалпы отырысында депутат Нариман Төреғалиев Қызылорда облысы Жанақорған ауданында жүзеге асырылуға тиіс болған «Сырдария және Талап топтық су құбырының құрылысы» жобаларына қатысты проблемаларды көтерді. Осы орайда Үкімет басшысының орынбасары Роман Склярдің атына сауал жолдады.

Жоба бойынша ауданның 28 елді мекенінде тұрып жатқан 43 мыңға жуық тұрғын ауыз сумен қамтылуы керек еді. Сырдария топтық су құбыры 5,2 млрд. теңге қаржыға салынып, пайдалануға берілді. Ал, Талап топтық су құбырының құрылыс жұмыстарына 5,5 млрд. теңге жұмсалған.

Депутаттың айтуынша, 11 млрд. теңгеге жуық қаражат жұмсалған, 2014 жылдан бастап жүргізілген жобаның түпкілікті нәтижесін халық көрмей отыр. Себебі, Талап су өндіру кешенінде қазылған 8 ұңғымадан құм аралас су шығып жатыр. Сонымен қатар, аталған екі топтық су құбыры сумен жабдықтаудың ерекше маңызды

топтық және оқшау жүйелерінің тізбесіне енгізілмеген. Яғни, халық ауыз суға толық тарифпен төлеуге мәжбүр болады.

«Қазіргі таңда ауыз су халыққа күніне 1-2 сағатқа беріліп, уақытпен шектелген. Осы жобалардың толық іске қосылуы салдарынан тұрғындар ауыз суды аулақтан орналасқан шахталық құдықтардан немесе кіші ұңғымалардан алып ішуге мәжбүр», – дейді сенатор. Депутат өз сауалын Премьер-Министрдің орынбасарына жолдай отырып, Талап және Сырдария топтық су құбырларының іске қосылуын жылжытудың маңызын енгізіп, субсидиялауға қатысты мәселелерін шешуге ықпал жасауын сұрады.

ҚАРЫЗ ҚАМЫТЫН КИГЕН БАЙЫРҒЫ КӘСІПОРЫН

Қызылжардағы ауыр машина жасау зауыты жұмысшыларына 2 айға жуық еңбегіне төлеумен 86 млн. теңгеге жеткен.

«Петропавл ауыр машина жасау зауыты» АҚ баспасөз қызметінің мәліметінше, әлеуметтік аударым, медициналық сақтандыру мен зейнетақы қаржысын төлеу және жұмыстан шыққан қызметкерлердің еңбекақысын қосқандағы 86 млн. теңге қарыз – тек қана ақпанның

және наурыздың жарты айының берешегі.

«Кәсіпорын ірі тендерді ұтып алып, сол бойынша жұмыс істеуі керек еді. Техникалық жағдайларға байланысты ол қайта-қайта кейінге қалдырылды. 14 сәуір күні тендер ойнатылды. Біз тиісті құжаттарға қол қойып, енді қаражаттың түсуін күтіп отырмыз. Алатын сома – 500 млн. теңгеден асады. Яғни, сәуір айының соңына дейін еңбекақы бойынша қарыз жабылады. Ал сәуір айының еңбекақысын жұмысшылар заң бойынша 10 мамырға дейін алады», – дейді зауыт өкілдері.

АЛАШ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНЕ АРНАЙЫ ЖОЛ КАРТАСЫ ӘЗІРЛЕНЕДІ

Биыл, 2021 жылдың 3 наурызында ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты Қазыбек Иса «Ақ жол» партиясы фракциясы атынан Қазақстан Республикасы Премьер-министрінің орынбасары Ералы Тоғжановқа «АЛАШ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІН ҰМЫТ ҚАЛДЫРУ – САЯСИ ӘДІЛЕТСІЗДІК» атты депутаттық сауал жолдаған болатын.

Онда «Ел тәуелсіздігі жолында жанын пидә еткен Алаш қайраткерлерінің асқақ рухын қастерлеп, есте қалдыру шаралары (көшелерге, мектептерге, елді мекендерге есімдерін беру, ескерткіштер қою, т.б.) елорда мен өңірлерде тиісті дәрежеде жүзеге асуы қажет. Алайда, еліміздің түкпір-түкпіріндегі Алаш ұстанымын насихаттаған, сол үшін құрбан болған жергілікті Алаш қозғалысы қайраткерлерінің ерліктері ескерілмей, есімдері әліге дейін белгісіз болып отырғаны өкінішті. Бұлардың бәрі Тәуелсіз Қазақ Елі үшін құрбан болғандар!» – деп атап көрсетілген. Белгіленген мерзімде депутаттық сауалымызға тиісті жауап та келді. Біз төменде Үкімет басшысының орынбасары Е.Тоғжановтың жауабын жариялап отырмыз.

лайықты баға беріп, жоспарлы түрде насихаттау туралы тапсырмасына сәйкес, біртуар тұлғалар есімін ардақтап, мәңгі есте қалдыру бойынша мемлекет тарапынан бірқатар жұмыстар атқарылуда. Бүгінгі күні Нұр-Сұлтан қаласында «Алаш» қозғалысының 30 шақты тұлғасына көше атаулары берілген. Оның ішінде, Сіздер ұсынған тізімнен келесі азаматтардың есімдері бар – Мағжан Жұмабаев, Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Әлихан Ермеков, Жаһанша Досмұхамедұлы, Мұстафа Шоқай, Халел Досмұхамедұлы, Айдархан Тұрлыбайұлы, Мұхамеджан Тынышбайұлы, Жақып Ақбайұлы, Аспандияр Кенжеұлы, Міржақып Дулатұлы, Қошқе Кемеңгерұлы, Ғұмар Қараш, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Шәймерден Қосшығұлұлы, Сұлтанбек Қожанұлы, Бірімжановтар, Нәзір Төрәқұлұлы, Смағұл Сәдуақасұлы, Хайретдин Болғанбайұлы, Сұлтанмахмұт Торайғырұлы, Жүсіпбек Аймауытұлы, Телжан Шонанұлы,

Қаныш Сәтбаев, Мұхтар Әуезов. Сонымен қатар, еліміздің азаттығы үшін күрескен Алаш қайраткерлерінің есімдерін мәңгілік есте сақтау мақсатында 2020 жылы Нұр-Сұлтан қаласының білім беру ұйымдарына Ахмет Байтұрсынұлының, Әлихан Бөкейханның, Шәкәрімнің есімдері берілді. Қазіргі уақытта Тәуелсіздігіміздің 30 жылдық мерейтойы қарсаңында елорданың бірқатар білім беру мекемелеріне Нәзір Төрәқұловтың, Мұстафа Шоқайдың, Қошқе Кемеңгерұлының, Қаныш Сәтбаевтың, Смағұл Сәдуақасұлының есімдерін беру мәселесі қарастырылуда. Алаш қайраткерлерінің атымен жұлқы аталады. Сонымен қатар, ҚР Үкіметінің жанындағы Республикалық ономастика комиссиясы мемлекеттік органдармен қайраткерлердің есімдерін көшелерге, даңғылдарға, мемлекеттік мекемелерге беру үшін қолданыстағы заңнамаға сәйкес жұмыстар жүргізуде. Осыған орай, мемлекеттік мекемелерге жергілікті атқарушы

органдармен бірлесіп, «Алаш» қозғалысы қайраткерлерінің есімдерін өскелең ұрпаққа жан-жақты жеткізу мақсатында, олардың есімдерін елді мекендердің құрамда бөліктеріне, объектілерге беру бойынша тиісті жол картасын әзірлеп, жүйелі түрде қарастыру тапсырылды. Сондай-ақ, ҚР Президентінің Жарлығымен Мемлекеттік хатшының төрағалығымен Саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия құрылды. Оның құрамына қоғамдық ұйымдардың өкілдері мен еліміздің ғалымдары, Президент Әкімшілігі мен Үкімет өкілдері, депутаттары, мүдделі мемлекеттік органдардың басшылары кірді. Сонымен қатар, мұрағат көздері мен басқа да материалдарды жинау, зерделеу, мемлекеттік комиссияға қорытындылар дайындау жөніндегі 11 бағыт бойынша жұмыс топтарының құрамдары бекітілді. Сіздердің 700-ден астам тұлғаны құрайтын Алаш қайраткерлерінің тізімі Мемлекеттік комиссия қызметін сүйемелдеу жөніндегі жобалық офиске, сонымен бірге тиісті жұмыс тобына жолданып, қарау нәтижелері ғалымдардың мұрағаттарда жүргізген жұмыс қорытындыларына сәйкес ұсынылатын болады (тарихи анықтама негізінде). Жалпы, барлық зерттеу және іздестіру жұмыстары аяқталғаннан кейін Қазақстанның бостандығы мен тәуелсіздігі жолында қуғын-сүргін құрбандары болған азаматтардың еңбегі мен ерліктерін мәңгі есте қалдыру жөніндегі арнайы жобаны әзірлеу жоспарланады. Байандалғанның негізінде, ұлт мүддесі жолында қызмет еткен Алаш қайраткерлерінің рухын қастерлеп, есте қалдыру шаралары бойынша жүргізіліп жатқан жұмыстар туралы Мәдениет және спорт министрлігіне мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, депутаттық корпусы қосымша хабардар ету тапсырылды.

Е. ТОҒЖАНОВ

«АҚ ЖОЛ» ҚАРАПАЙЫМ ЖҰМЫСШЫЛАРДЫҢ ЖАЛАҚЫСЫН КӨТЕРУДІ ТАЛАП ЕТТІ

«Ақ жол» партиясы әлеуметтік саладағы қарапайым жұмысшылардың жалақысын көтеруді талап етеді. Тиісті депутаттық сауалды фракция депутаты Мақсат Раманқұлов Мәжілістің жалпы отырысында жолдады.

ҚР ПРЕМЬЕР-МИНИСТРІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ Е.Л. ТОҒЖАНОВҚА

Мемлекет әлеуметтік салаға жіті назар аударып келеді, бұл әсіресе пандемия кезінде айқын көрініс тапты. Пандемия кезінде «педагог мәртебесі туралы» заң қабылданып, дәрігерлерге қосымша төлемдер енгізілді. Жыл сайын мұғалімдер мен дәрігерлердің жалақысы 20-30%-ға артып келеді, мұның бәрі өте орынды, біз ризашылығымызды білдіреміз және осындай көзқарасты әрдайым қолдаймыз.

«Ақ жол» партиясына осы секторлардың қатарына қызметкерлері, яғни санитарлар, ассистенттер, еден жуушылар, жедел жәрдем жүргізушілері, мұражай, өнер, мектеп, балабақша, кітапхана, мұрағат саласындағы өзге де қызметкерлер олардың әріптестері үшін мемлекет жыл сайын жалақыны көбейтсе, ал сол салалардағы техникалық қызметкерлердің жалақысы қатарынан көптеген

жылдар бойы өзгеріссіз қалады деген шағымдармен жиі жүгінеді. Мәселен, біз бүгінгі күні «Рухани жаңғыру» бағдарламасы туралы жиі айтамыз және осы бағытта ашаршылық пен қуғын-сүргін құрбандарын ақтау бойынша жұмыстар жалғасуда. Бұл қызметтегі негізгі жүктеме мұрағат, мұражай және кітапхана қызметкерлеріне, тарихшыларға, өнертанушыларға және басқа да мамандарға жүктеледі. Сонымен қатар, осы салаларда орта буын қызметкерлерінің тіпті жоғары білімі бар қызметкерлердің орташа жалақысы шамамен 60 мың теңгені құрайды. Жедел жәрдем жүргізушілерінің жалақысы – шамамен 70-75 мың теңге және 5 жылдан астам уақыт бойы жоғарылаған жоқ, мектептер мен балабақшалардың техникалық қызметкерлерінің жалақысы – шамамен 50 мың теңге.

Мұндағы қызметкерлердің

көпшілігі өз жұмысын адал атқарады және ондаған жылдар бойы осылай жұмыс істейтін шынайы энтузиастар. Сонымен қатар, инфляцияның экономикалық сипатын ешкім жойған жоқ, мемлекеттік органдар тауарлар мен азық-түлік бағасының өсуін айтпағанның өзінде, тұрғын үй коммуналдық шаруашылығындағы монополистердің тарифтерін ұлғайтуға үнемі келіседі. Біздің азаматтарымыздың бұл санаты тіпті ипотека бойынша тұрғын үйге қол жеткізе алмайды және ондаған жылдар бойы жалдамалы пәтерлерде тұрады. Жалақыларына дұрыс киіне алмайды, балаларын асырай алмайды, күнделікті мәселелерді шеше алмайды. Алайда, бұл азаматтар біздің мемлекет ретінде жауап беретін мамандарымыз емес пе?! Осындай жалақыға қалай өмір сүрсін?

Біз техникалық кадрлардың әлеуметтік саладағы, яғни білім беру, денсаулық сақтау жүйесіндегі, мәдениеттегі мүдделерін қорғау мәселесі мемлекет назарынан тыс қалды деп санаймыз. Осыған байланысты «Ақ жол» фракциясы әлеуметтік саладағы жалақыны көтеру

кезінде бір мезгілде техникалық қызметкерлердің еңбекақысын көтеру қажет деп есептейді. Егер дәрігерге скальпель немесе қысқыш беретін ешкім болмаса немесе оттегі аппараты жұмыс істемесе, бірде-бір дәрігер ота жағай алмайды. Егер мектептің от жағушысы жұмысқа мықпа са және мектептің ағаш ұстасы сынған терезені алмастырмаса, мұғалім суық сыныпта сабақ өткізе алмайды.

Егер сахна жұмысшылары аппаратура мен декорацияларды орнатпаса, ешбір еңбек сіңірген әртіс өнер көрсете алмайды. Егер мұрағат қызметкерлері тонна құжаттарды мүкіят айналдыра алмаса, қуғын-сүргін құрбандарын ақтау болмайды.

Ұлыбритания Премьер-министрі Кезинстон Черчиллге соғыс кезінде ел бюджетін көрсетеді. Сонда ол «Мәдениеттің шығындары қайда?» деп сұрайды. Қаржы министрі «Соғыс болып жатыр, мәдениетті ойлауға шама жоқ» депті. Сонда Черчилль: «Ал біз не үшін соғысып жатырмыз, егер мәдениет болмаса?» деген екен. Сондықтан біз әлеуметтік саланың көмекші және техникалық қызметкерлеріне қатысты әділеттілік танытуды,

жалақыны көтеру кезінде оларды назардан тыс қалдырмауды сұраймыз.

Неліктен біздің осы саладағы мамандарымыз қиналу керек, олардың да көптеген проблемалары бар емес пе, олар да біздің мемлекетіміздің азаматтары ғой?! Менің білуімше, осы азаматтардың 90 пайызының шағын несиелері бар, қарызға белшесінен батқан, шығармашылық туындыларын шығаруға қаражаты жоқ, Үкімет тарапынан нақты көмек те жоқ. Аталған факторлар әлеуметтік «жарылысқа» ұласуы мүмкін әлеуметтік шиеленісті күшейте түседі. Мемлекеттің ішкі саясаты ұлттың рухани тәрбиесін дамытуға бағытталуға тиіс. Медицина және мәдениет пен білімі жоқ ұлттың – келешегі де жоқ.

Жоғарыда айтылғандарға байланысты, «Ақ жол» ҚДП депутаттық фракциясы айтылған мәселеге назар аударуды қажет деп есептейді және аталған санаттағы қызметкерлерді лайықты табыс деңгейімен қамтамасыз ету мүмкіндігін қарауыңызды сұрайды.

Құрметпен,
«Ақ жол» фракция
депутаттары

ТАБИҒИ БАЙЛЫҒЫМЫЗДАН ТҮСЕТІН ПАЙДА ЕЛДЕ ҚАЛУ КЕРЕК

Мәжіліс депутаты Азат Сембинов «Ақ жол» партиясы атынан табиғи байлықтан түскен пайданы елде қалдыру керектігі туралы депутаттық сауал жолдады.

**ҚР ПРЕМЬЕР-МИНИСТРІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ
Р.В. СКЛЯР МЫРЗАҒА**

Өткен жылдың 1 қазаны мен 11 қарашасында «Ақ жол» фракциясының депутаттары Үкіметке 2021 жылдың 1 қаңтарынан бастап «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» ҚР Кодексінің 278-бабы 29-тармағының қолданысы тоқтатылатыны туралы сауалдар жолдады. Оған сәйкес ірі шетелдік жер қойнауын пайдаланушылардың тауарларды, жұмыстарды және қызметтерді сатып алуы кезінде қазақстандық кәсіпорындар артықшылықтарға ие еді.

Бүгінгі таңда жер қойнауын пайдаланушылар сатып алатын тауарлардағы жергілікті қамту үлесі 10-12%-ды құрайды. Осылайша, қаражаттың шамамен 90%-ы, яғни бірнеше триллион теңге шетелге кетеді. Жұмыс пен қызмет бойынша жағдай біршама жақсы, бірақ оларда да қаражаттың едәуір бөлігі шетелдік мердігерлерге тиесілі. Алайда бұл ақша біздің табиғи байлығымызды сатудан түскен пайда екенін ұмытпауымыз керек. Олар біздің экономикамызда қалып, жергілікті өндірістердің айналымына түсіп, қазақстандық азаматтардың жалақысына төленіп, бюджетке салық түрінде түсуі керек. Өз сауалдарымызда біз норманың қолданылуын тоқтату 58 мың отандық өндірушілер мен мердігерлерге залал келтіретінін атап өттік. 8 сәуірде «Ақ жол» демократиялық партиясына бірқатар салалық бизнес қауымдастықтары өтініш білдірді.

Әрине, Үкімет тиісті шараларды қабылдауға тырысуда, уәкілетті министрліктер шетелдік шикізат өндірушілермен кәсіпкерлікті ынталандыру туралы Ерікті келісім әзірледі, онда жергілікті қамтудың нысаналы орташа көрсеткіштері көзделген: тау-

арларда – 32%, жұмыстарда – 82%, қызметтерде – 87%. Алайда, бұл тәсіл «аурухананың орташа температурасын» еске түсіреді. Себебі қазақстандық кәсіпорындар инвесторлардың қажеттіліктерін 100%-ға дейін қамтамасыз ете алатын өнім түрлері бар (мысалы, арнайы киім, ілмекті арматура өндіру, цемент жеткізу, асфальтбетон жұмыстарын орындау және т.б.). Ал отандық бизнес қатыспайтын тауарлар, жұмыстар мен қызметтер топтары бойынша «Самұрық-Қазына» қорының оффшор-келісімшарттар саясатына ұқсас ынталандыру шаралары қажет. Содан кейін бұл индикаторды ағымдағы тәртіпте бақылау қажет.

Осыған байланысты «Ақ жол» фракциясы келесілерді ұсынады:

– шетелдік жер қойнауын пайдаланушылармен кәсіпкерлік Қызметті ынталандыру жөніндегі келісімдерде жергілікті қамту үлесінің талаптарын отандық кәсіпорындардың өндірістік әлеуетін ескере отырып, ТАУАРЛАРДЫҢ ӘРБІР ТҮРІ БОЙЫНША бөлек айқындау;

– мәселені егжей-тегжейлі пысықтау үшін кәсіпкерлердің салалық одақтарын әрбір Келісімді дайындауға тарту;

– «коронакризис» кезеңінде ірі жер қойнауын пайдаланушылармен жасалатын келісімдер жергілікті қамтуды орындау бөлігінде ерікті емес, директивтік сипатта болуға тиіс;

– сондай-ақ, Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі әзірлеп жатқан «Қоғамдық бақылау туралы» Заңға ірі шетелдік жер қойнауын пайдаланушылар мен монополистерді қоғамдық бақылау аймағына қосуды сұраймыз.

**Құрметпен, «Ақ жол»
фракциясының депутаттары.**

■ ULTTYQ MÜDDE

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖЕРІ ШЕТЕЛДІКТЕРГЕ БЕРІЛМЕЙДІ!

АЛ ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ ЖЕР ИЕЛЕНУІ МӘСЕЛЕСІН ҮКІМЕТ КОМИССИЯСЫ ШЕШЕДІ

Ең бастысы Жердің шетелдіктерге сатуға да, жалға да берілмейтіні белгілі болды. Бірақ Жер мәселесіндегі түйткілді сұрақтар түгел шешілген жоқ әлі. Сондықтан да дау басылмай тұр. Біріншіден, 14 сәуірдегі Жер кодексіне өзгерістер енгізу Қазақстан Президентінің заң шығару бастамасы тәртібі бойынша іске асырылды

Екіншіден, алдымен Президенттің жер заңына байланысты тапсырмасының тақырыбы не екеніне назар аудару керек. Ол - АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ жерлерін ШЕТЕЛДІКТЕРДІң жеке меншікке және жалға ИЕЛЕНУІ туралы баптарға өзгерістер енгізу. Сондықтан, сол баптар ғана өзгертілді. Яғни, Мәжілістің жалпы отырысы ҚР Президенті тапсырмасымен 2016 жылғы елді көшеге шығарып, ақыры 5 жылға мораторий жарияланған Жер туралы Кодекстің түйткілді баптарын шешті. Жеріміздің 80% болып табылатын ауылшаруашылығы жері «шетелдіктерге сатуға да, жалға да беріледі» деген бапты – «шетелдіктерге сатуға да, жалға беруге де болмайды» деп өзгертіп дауыс беріп бекітті.

Мысалы, ел түсінбей, «Мәжіліс бекітіп жіберді» деп, кейбіреулер заң жобасынан кесіп алып көрсетіп, наразылық танытып жатқан Қазақстан азаматтарының жерді жеке меншікке иелене алуы туралы Жер кодексінің 24-бабы 1-тармағының үшінші бөлігіне келіейік.

Кім болса бұл Мәжілістің таяуда өзгертілген норманы келтіргесін, оның бұрынғы нормасын да келтіру керек еді мәселе елге айқын болуы үшін. Онда бұрынғы нұсқасында «ШЕТЕЛДІКТЕР... АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖЕР учаскелерін 25 жылға дейінгі мерзімге жалға алу арқылы уақытша иелене алады» – деген норма бар еді, сол алынып тасталды. Яғни, шетелдіктерге жалға да берілмейтін болды. Біз соған, сондай оң өзгеріске дауыс бердік.

Ал «Қазақстан азаматтарына Кодексте белгіленген тәртіппен деген тармаққа Үкімет комиссиясында қаралуда.

2016 жылы жер дауы көтерілген кезде «Ақ жол» партиясы да өзінің нақты ресми ұстанымын білдіріп, жерді шетелдіктерге сатпау ғана емес, оны шетел азаматтары мен компанияларына жалға да бермеу туралы ұсыныс жасаған болатын. Бұл ұстанымды партиямыздың Саяси Бағдарламасына да енгіздік. Өкінішке орай, біздің бұл рес-

ми ұсынысымыз белгісіз себептермен Үкімет комиссиясының қорытынды хаттамасына енбей қалды. Тіпті көбі біздің пікірімізді түсінбей, осы сайлау алдында өткен теледәлелдерде басқа партияның өкілдері сұрақ қойған кезде партия төрағасы Азат Перуашев нақтылап түсіндіруге мәжбүр болды.

Ал биылғы жылдың 20 қаңтарында «Ақ жол» партиясы Үкіметке Жер кодексіне тиісті өзгерістер мен толықтыруларды енгізіп, елді аландатқан жер дауының шешілуіне нүкте қойылу керектігі туралы депутаттық сауал жолдаған болатын. Ал содан соң биылғы Ұлттық кеңестің бесінші отырысында ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың ауылшаруашылығы жерін шетелдіктерге беруге тыйым салу туралы тапсырмасы шықты.

Жер мәселесіндегі басқа түйткілді баптар, мысалы, Қазақстан азаматтарына да жердің сатылуы/сатылмауы сол үшін құрылған, 80 адамнан тұратын ҮКІМЕТ КОМИССИЯСЫ шешеді.

Бұл туралы Президент көмекшісі, Президент жанындағы Ұлттық кеңес хатшысы Ерлан Қарин жақсы түсіндіріп берді. «Жер комиссиясы жерді қазақстандықтарға сату, жалға беру және тағы да басқа жер қатынастарына қатысты туындайтын мәселелерді асықпай карап, жан-жақты пысықтап, сарапшылардың қатысуымен толық саралап, бір шешімге келуі керек» – деп атап көрсетті ол.

Қазір сол жер мәселесін шешу үшін комиссияда талқылау, айтыс жүріп жатқанын көріп, оқып отырмыз ғой бәріміз.

Шешімдер, «Орманды жерлерін шетелдіктерге беріледі екен, ондай ұсыныс жасағандар ішінде «Ақ жолдың» депутаттары да бар екен» деген Мұқтар Тайжан кейін «білмей қалдым, түсінбей қалдым» деп, ол постын фейк ретінде алып тастады. Ал оның сол жаңсақ, жалған жазылған постын жалаулатып алып кеткен Жанболат Мамай дегендер халыққа ол айтқанының өтірік екенін білсе де, әлі таратып жүр...

Иә, бірі өтірік білмегенсіп әдейі айтып, бірі шын түсінбей таратып жүрген бұл Орманды жерлер шетелдіктерге берілмейді. Тек анық қай облыста, қай жер екені көрсетілген, мысалы Арал теңізінің түбі, тб «жарамсыз жерлерді шетелдіктерге шектеулі уақытқа жалға беруге болады» деген норма Жер туралы заңда 2007 жылдан бері бар екен, оны жаңа Мәжіліс құрамы енгізген жоқ. Ал 2007 жылы парламентте «Ақ жол» партиясының фракциясы болған жоқ, фракция 2012 жылғы сайлаудан кейін қаңтар айында құрылды. Сонда «Ақ жол» парламент құрамында болмаса, қалай заңға ұсыныс жасайды? Мектеп баласы да біле алатын мұндай қарапайым сұрақтарды «саясаткерміз» деп тақыр жерден шаң жүргендердің түсінуге мы жетпесе, айтар артық сөзіміз жоқ.

Мораторий қабылданғанға дейін біріккен кәсіпорындарға жалға беріліп кеткен 74,4 мың гектар, шетелдік азаматтарға жалға берілген 18,5 мың гектар ауыл шаруашылығы жерлерінің мерзімі 2022-2025 жылдары аяқталады да, жер мемлекетке қайтарылады.

Ал мен өз басым Жер туралы Үкімет комиссиясының мүшес емеспін. Мәжілістің жұмыс тобының да мүшесі емеспін. Жер туралы заң жобасын қарап бас комитет – Аграрлық комитетке де мүше емеспін, Әлеуметтік-мәдени комитеті мүшесімін.

80 адамнан құралған Үкімет комиссиясында бізден бір ғана адам бар. Тіпті, комиссияда барлық парламенттік партиялар төрағасы болса да, «Ақ жол» партиясы төрағасы Азат Перуашев та жоқ...

Негізі менің өзімнің жеке пікірім – ауылшаруашылығы жерлерін қазақстандықтарға да сатуға болмайды, тек жалға беру керек.

Бір ғана формула – Жер иелену құқы мемлекетке болуы тиіс, ал жер пайдалану құқы ғана өз азаматтарымызға белгілі мерзімге жалға берілуі керек.

Ғарышта бір кемшілік болса оған жердегі Қазыбек Иса кінәлі дейтіндерге де, қандай мәселе болса да, бізден үміт күтетін (құдайға сансыз шүкірлік) қалың елге де айтатын жауабым әзірге осы!

**Қазыбек ИСА,
ҚР Парламенті
Мәжілісінің депутаты**

Өмірсерік Жұман – 1950 жылы Алматы облысы, Алакөл ауданы Көлбай ауылында туған. Елге кеңінен танымал тележурналист. 1980 жылдан бастап, ақтық демі біткенше Қазақ телевизиясында редактор, аға редактор, «Орда» шығармашылық бірлестігінің жетекшісі, «Шарайна» ақпарат бағдарламасының бас редакторы, Ұлттық телеарнаның «Алтын қор» бірлестігінің жетекшісі қызметтерін абыройлы атқарды. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың шетелдерге жасаған ресми сапарлары туралы репортаждар мен оның ғибратты ғұмырын баяндайтын «Нұрсұлтан», «Арманшыл жастық шағым – Украина!» «Тарихи белес – алғашқы белес», «Қазақ шаңырағы аясындағы қауышу», «Президенттер көтерген ғимарат пен еккен шынар жайлы хикаят», «Жас дәурен – жайсаң жылдарым!» сияқты деректі-публицистикалық телерадиофильмдердің авторы. Қазақстан Журналистер одағы Сәкен Сейфуллин атындағы сыйлығының иегері. Жақында Нұргүл жеңгемізбен әңгіме-дүкен құрған едік. Сол сұхбатты назарларыңызға ұсынамыз.

Нұргүл ҚАЛИЕВА, Білім беру ісінің үздігі:

ЕЛІН СҮЙІГЕН

— Дұрыс айтасыз. Менің оған деген бала махаббатым сол кезде ояңған секілді.

— **Әрі қарай айтыңыз. Содан кейін не болды?**

— Келесі жылы Өмірсерік те, Рысқали аға да көрінбей кетті. Сөйтсем, олар Алматыға оқуға түсіп кетіпті. Рысқали аға — Қазақ политехникалық институтына, ал Өмірсерік — КАЗПИ-дің филология факультетіне. Содан

бәрі ұмытыла бастады. Арада 7-8 жыл өтті. Мен №2 Андреев орта мектебін тамамдадым. Сол жылы оқуға түсе алмай қалдым. Сөйтіп, салым суға кетіп жүргенде, өзім өбектеп жүріп өсірген бауырым қайтыс болды. Содан анамның басына түскен ауыртпалықты жеңілдетейін деп, Алматыда істеп жүрген жұмысымды тастап, елге келдім.

Бір күні Рысқали ағаның нағашысы Досымхан ағам: «Нұргүл, сен орысша оқыдың, мектепті үздік бітірдің, аудандық радиоға орысша жазатын редактор әрі диктор керек. Сол қызметке сені шақырып отырмын» дейді. «Аға, мен ондай жауапты қызметті атқара алмаймын ғой?» деп кобалжыдым. «Неге атқара алмайсың? Ең бастысы, ниет болсын, қалғанын өзім үйретемін»

туралы жадымда жаңғыртып айтып отырғаным ғой.

— **Сонымен, Өмекеңмен қалай таныстыңыз?**

— Мен күндегідей келесі эфирге хабар дайындап отырғанмын. «Саламатсыз ба?» деп кабинетке Өмірсерік кіріп келді. Мен оны бірден таныдым. Жүрегім тулап кетті. Амандық-саулықтан соң, орындықты нұсқадым. Ол жайғасып алған соң: «Мен бұл жерде 67-68 жылдары істегенмін. Тура сіз отырған үстөзде отырғанмын. Ол кезде небары 17 жаста едім. Қазір білім басқармасында инспектор болып істеймін» деп ағынан жарылды. Зырылдатып басып отырған машинкамды бір сәтке тоқтатып: «Мен сізді жақсы білем. Сіз — Өмірсерік Жұмановсыз. Ол кезде мен 10 жаста болатынмын. Сіздің хабарларыңызды үзбей

жүріп, бала тәрбиеледім. Балаларым — бауырымда, сүйген жарым — құшағымда. Өменнің ата-анасына, туған-туыстарына, әріптестері мен дос-жарандарына, қысқасы бәрін құшақ жая қарсы алып, құрметтедім. Айналама үнемі мейір-шапағатымды төгіп жүрдім. Сол кезде мен шын мәнінде бақытты едім.

— **Өмекеңнің туған жері, ата-анасы, өскен ортасы туралы да айта кетіңізші?**

— Өмірсерік Алматы облысы Алакөл ауданына қарасты Көлбай ауылында туған. Ол өзінің туған жерін өте жақсы көретін. Әсіресе, Әлемді тауы туралы жиі айтатын. Тіпті, оны шығармаларына да арқау етті. Әкесі Кәрібай ілгеріде бригадир болған екен. Кейін пошташылық қызмет атқарған. Әсіресе осы қызметі Өмен мен

деді. Қатты қуандым. Ертесіне құжаттарымды алып, аудандық партия комитетінің үшінші хатшысы Татьяна Ганзяның қабылдауына болдым. Ол: «Біздің ауданда «Армандастар» деген ансамбль бар. Жетекшісі — орыс жігіті. Сіз сол жігіттен сұхбат алып келіңіз. Егер сұхбатыңыз маған ұнаса, жұмысқа алам» деді. Барынтамды салып, ансамбль туралы сұрақтарға егжей-тегжейлі жауап алып, Игорьдың қазақ қызына ғашық екенін, оған жуырда үйленетініне дейін жазып, Татьяна Гурьевнаның алдына қойдым. Ол кісі қолжазбамды бастан-аяқ оқып шығып, соңғы жолдарына келгенде ғой деймін, жымып күлді де: «Бірінші сұхбатыңыз жаман емес, жұмысты алып кетеді деген үміттемін, ертеңнен бастап жұмыс кірісе беріңіз» деді. Ертеңінде күні бойы хабар дайындап, сағат кешкі жеті он бесте: «Говорит Андреевка! Добрый вечер! Слушайте новости района» деп дауысым сынғырлап, кіші редактор әрі диктор болып жұмысқа кірісіп кеттім. Мұның бәрін Өмекеңмен қалай танысқаным

тыңдайтынмын» деп жымыдым да, машинкамды әрі қарай баса бердім. Несін жасырайын, сол сәттен бастап жүрегім «Өмірсерік!» деп соқты. Көп ұзамай, үйлендік. Ата-анасы ауылындағы мектеп асханасында дүркіретіп той жасады. Оған бүкіл ауыл, аудандық Білім басқармасының ұжымы — бәрі келді.

— **Қай жылы отау құрдыңыздар?**

— 1977 жылы шаңырақ көтердік. Содан кейін тұңғышымыз Мақсат дүниеге келді. Өмірінің сол кезін Өмен өз жазбасында былай сипаттайды: «Өмірім өзгеріп, жүрегімде үкілеген үміттерімнің оттары қайта маздады. Түсімде Көктөбедегі телемұнараны көретін болып, жас дәурен, жайсаң жылдарымның бесігі — Алматымды аңсайтынмын».

— **Сол Өмекеңмен Алматыға қашан қоныс аудардыңыздар?**

— Алматыға 1983 жылы көшіп келдік. Өмен келе сала, Қазақ телевизиясына жұмысқа тұрды. Ал мен балабақшаға тәрбиеші боп орналастым. Алматыда тағы екі ұлымыз — Асхат пен Ербол дүниеге келді. Мен жұмыс істей

казір есімі елге белгілі ғалым, филология ғылымының докторы, профессор Қанипаш Мәдібайға игі ықпалы тиген сияқты. Өйткені, олар газет-журналдарды осы үйден бірінші боп оқып, сауаттарын жетілдіріпті. Мұны Өмен өзінің әңгімелерінде де жазады. Ал Қанапия анасы өте қарапайым адам еді. Өмірсерік десе, жаны қалмайтын. Жалпы, ата-анасы Өмірсерікті «Өмен» деп атайтын. Сосын мен де солай атап кеттім.

— **Ол кісі неше ағайынды еді?**

— Өменнің Күлжиян деген әпкесі болатын. Ол кісі қайтыс болып кетті. Қазір Нұржан, Бижан деген екі қарындасы және Серік деген інісі бар. Екі қарындасы да Оңтүстік өңірге тұрмысқа шыққан. Серік осы Алматыда тұрады. Олардың бәрі — дін-аман. Өсіп-өнген әулет.

— **Ол қандай адам еді?**

— Өмен — өте қарапайым адам еді. Өзін ешқашан өзгелерден биік қойған емес. Әлдебіреулер сияқты жөрініп қалау тырыспайтын. Жұмысына өте тиянақты болатын. Әрбір хабарын көрерменге мәнді де мазмұнды етіп ұсынатын. Әрбір адамға жақсылық жасағысы кеп тұратын. Ешкімді ренжітпейтін. Елін сүйген ер еді.

— **Нақты бір оқиғалар есіңізде ме?**

— Әрине, есімде. Өмірсерік ол кезде Әдеби-драмалық хабарлар Бас редакциясында аға редактор боп істейтін. Сәкен Сейфуллиннің «Көкшетау» поэмасы бойынша хабар түсірмек болып, іссапармен Көкшетау өңіріне аттанатын болды. «Нұргүл, маған қол орамал кестелеп берші, хабарыма пайдәстелеп берші. Тұтқыны калмақ қызының орамалын тұспалдап тұрғанын сезе қойдым. Бір түнде бар шеберлігімді салып кестелеп, шілдерімен көмкеріп, үтіктеп сөмкесіне салып бердім. Театрдан батырлар киетін киімдері мен сауыт-сайман, қарқал, қылыш, садақ сынды ер қаруларын түгендеп алыпты. Қасында екі-үш актерлері тағы бар. Алматы — Көкшетау пойызымен шықты бәрі. Хабардың режиссері — Көкшетаулық талант-

Ұлытаудың төрінде дүние есігін ашқан Шахмаран Сейілов бүгінде алпыстың асуына шығып отыр. Ел аузынан, көне кітаптардан, түрлі қолжазбалардан дастандар мен өлең-жырларды, шешендік сөздерді, айтыстарды, баталарды, мақал-мәтелдерді терген, әдебиет саласында деректік маңызы зор дүниелерді жинаған әкесі Жүрсінбек Сейіловтің тәлімін алған Шахмаран жастайынан қазақ әдебиетінің осынау мол мұраларына қанығып өседі. Өзінің жүрек қалауымен техника саласына бет бұрған ол білім іздеп, шет ел асады. 1983 жылы Ленинград электротехникалық байланыс институтын бітіріп, байланыс саласының білікті маманы атанады. 1986-1989 жылдары Мәскеу электротехникалық байланыс институтында білім алып, аспирант атанады. Үздіксіз ізденістің нәтижесінде техника ғылымдарының кандидаттығына қол жеткізіп, ғылым саласында белестерді бағындыра бастайды.

Шапағатын шашқан Шахмаран

(Академик Шахмаран Сейілов туралы үзік сыр)

1990-1995 жылдар аралығында «Алматытелеком» Қалалық телекоммуникация кәсіпорнында техникалық директоры сынды жауапты қызметті атқарып, ел егемендігіне қол жеткізген жылдары байланыс саласының дамуына өзінің зор үлесін қосты.

1996 жылы ҚР Премьер-министрі орынбасарының кеңесшісі қызметін атқарып, мемлекетіміздің алға жылжуына атсалысады.

Уақыттың талабына сай, 2000-2001 жылдары «Казтелерадио» АҰ басқармасының төрағасы ретінде жасаған қыруар маркетингтік сараптамалары мен техникалық есептерінің арқасында, заңдар мен керек құжаттарға көптеген өзгерістер енгізіп, сала жұмысының жоғары деңгейге көтерілуіне ықпал етеді. Осы тұстағы жасаған ғылыми жаңалықтарының негізінде докторлық диссертация қорғайды.

Шахмаран Жүрсінбекұлы түрлі қызметтерді атқара жүріп, мол тәжірибе жинақтап отырып, 2002 жылы «Қазақтелеком» АҰ-ның Президенті болып тағайындалады.

2007 жылы Қазақ Инфокоммуникация академиясын құрып, осы академияны басқарып, Қазақстандағы телекоммуникация қызметтері нарығының өркендеуіне атсалысып келеді.

Жауапкершілігі зор академияның жүгін арқалаумен қатар, Елордамыздағы Евразия Ұлттық Университетінің радиотехника, электроника және телекоммуникация кафедрасының жұмысын төрт жылда жақсы деңгейге көтеріп, қазір Информатикалық технология факультетінің деканы қызметін атқарып, ғылым жолында да абырой биігінен көрініп келеді.

Шахмаран Жүрсінбекұлы өзінің іскерлігінің арқасында шетелдік фирмалармен тығыз қарым-қатынас орнатып, заман талабына сай ең бір қажетті ақпараттық технология кәсіпкерлерін дайындап, еліміздің қарқынды дамуы барысында ерен еңбек етуде.

Экономика ғылымдарының докторы, профессор, Халықаралық Байланыс Академиясының академигі Шахмаран Сейілов іскер басшы ретінде ілкімді істер атқара жүріп, «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасының жүзеге асуына зор үлес қосып келеді.

Сонымен қатар, Шахмаран Жүрсінбекұлы телекоммуникация бағытында жарық көретін жалғыз журналдың тізгінін қолға алып, Бас редакторы атанып, телекоммуникация саласының өркендеуіне өз септігін тигізуде.

Ғалымның қаламынан туған 70-тен аса ғылыми мақалалар мен монографиялары ұлағатты ұстаздың осы саладағы адал еңбегі мен маңдай терінің нәтижесі екені сөзсіз.

Шахмаран Сейіловтың күні бүгінге дейін атқарған еселі еңбегі еленіп, ҚР-ның «Күрметті бай-

ланысшысы» атағының иегері, «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісінің иегері атанып, ел алғысына бөленуде.

Ғылымда өзінің сара жолымен жүріп, биіктен көріне білген атпал азамат Шахмаран Жүрсінбекұлы отбасында ардақты жар, қамқор әке, әрі әулетінің саялы бәйтерегі. Ол ұстаз, ғалым, басшы ғана емес, ең бастысы жақынға да, жатқа да шапағатын шашып жүретін аяулы азамат.

Бүгінде алпыстың асқар биігіне шыққан ел ағасын мерейлі мерекесімен құттықтай отырып, зор саулық, ұзақ ғұмыр, отбасына амандық тілейміз! Айналаңа шуағынды шашып, толағай табыстарға кенеліп, егемен елдің жарқын болашағы үшін атқарған істерің дәйім жемісін бере берсін демекпіз!

Азаматсың шапағат нұрын шашқан,
Ғалымсың ғұламалар ізін басқан,
Академик, профессор, декан да өзін
Сегіз қырлы серісін абыройы асқан.

Қиын кезде ҚазТелерадио басқарып,
Қазтелекомда ауқымды істер атқарып,
Академия құрып, шәкірт тәрбиелеп,
Еңбегіңмен өрлей түстің бақ дарып.

Шет елмен де байланысып, бірігіп
Кәсіпкерлер дайындалдың тіл ұғып.
Шапағатты Шахмаранның істері
Көрініп тұр дәрежесі білініп.

Барлық істе, байыпты өзі қырағы,
Қызметте айқын ашық тұрағы.
«Білімді мыңды жығады» деген...
Білімге баулу — әр кез оның ұраны.

Оқу ордамыздың бір шырағысың,
Шахмаран зор білімнің бұлағысың,
Шәкірттерің шыннан әр кез көрініп
Сарқылмасын бойдағы бұла күшін.

Құтты болсын, бір белес алпысыңыз,
Алпысыңыз айтулы — тал түсіңіз!
Алда талай асудан аса бергін
Сәтті болғай, қолға алған әр ісіңіз!

Құт әкелсін мерейлі туған күніңіз,
Тек биіктен шықсын Шәке үніңіз,
Айналаңа шашып әр кез шуақты
Арамызда аман-есен жүріңіз!

Мейірхан ӘБШЕВ,
профессор
Нұр-Сұлтан қаласы

■ BILIM

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің отырысында қазіргі электронды дәуірдегі дәстүрлі кітапхананың ағартушы рөліне тоқталып, мектеп кітапханаларында кітап қорына жаңартулар мен толықтырулар енгізуді аса маңызды екенін атап айтқан еді. Осыған орай, мектеп кітапханаларын қайта жаңғырту мен оқушыларды кітап оқуға баулу мақсатындағы республикалық «Оқуға құштар мектеп» жобасы өз жұмысын бастап кетті.

КІТАП - БІЛІМ БҰЛАҒЫ

«Оқуға құштар мектеп» жобасы оқушылардың кітапқұмарлығын арттыруға бағытталған. Жас ұрпақ бойына жоғары азаматтық және рухани адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру арқылы, бәсе-келестік қабілетті күшейтіп, оқушылардың мәдени және оқу құзіреттілігін дамыту. Мектеп жасынан оқуға ынтасы ашылған бала терең ойлы, жан-жақты тұлға болып қалыптасады. Бала уақытының бірнеше минутын күн сайын кітап оқуға бөліп жүрсе, кейін кітаптағы қазынаны өзі де түсінеді. Кітап оқу дағдысын қалыптастыру арқылы Абай атамыз айтқан терең ойлы азаматтарды тәрбиелейміз. Оқушылардың әртүрлі жанрадағы әдебиетті оқу арқылы кітап толғандыруы тиіс. Ұлттың рухани сауаттылығы тікелей кітап оқуға байланысты. Баланы кітап оқуға үйрету үшін ең алдымен ата-аналармен кеңесе отырып, баласының оқуға қызығушылығы қандай деңгейде екенін анықтап, бірлесе отырып үйретуіміз керек. Осы орайда, Алатау ауданы №201 мектеп-гимназия кітапханасында «Оқуға құштар мектеп, оқуға құштар ұлт» жобасы аясында «Кітап — білім бұлағы» айдарымен офлайн кездесу болып өтті. Кездесуге белгілі қаламгер, аудармашы «Ақжелкен» журналының бас редакторы Есей Жәнісұлы келді. Сонымен қатар кездесуге мектеп-гимназия директорының оқу ісі жөніндегі орынбасарлары Азамат Байтасов, Жұлдыз Иманәлиев, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Қымбат Майланова, музыка пәнінің мұғалімі Әсет Ақдәулет және кітапхананың тұрақты оқырмандары мектептің 6-7 сынып оқушылары қатысты.

Кездесу барысында сөз алған Есей Жәнісұлы кітап оқудың маңыздылығын, кітапты көп оқыса, оқырманға берер білімнің өте жоғары деңгейде ой-өрісі дамидының әңгімелеп берді. Әңгіме ішінде өзі қандай кітап оқығанын, мектеп жасында кітап оқуды ата-анасымен қалай бірлесіп тандап алатынын, бүгінгі күнде кітап оқу арқылы қандай жетістіктерге жеткенін, және болашақта қандай ой-армандары барын айтып, кездесуді жандандыра түсті. Оқушылар қаламгер ағаларын мұқият тындай келе өз ойларындағы сұрақтарына мазмұнды да тұщымды жауап алып отырды. Әсіресе, 7 «ә» сынып оқушысы Абишева Нұрай мен 6 «ә» сынып оқушылары Салимжан

Ғабит және Нұржан Айбар өздерін журналист мамандығы қатты қызықтыратынын айта

келе, бұл мамандық тандауда қандай пәндерге басымдық берілетіндігін сұрап, өз ойларымен бөлісіп, пікір алмасып отырды. Қаламгер Есей Жәнісұлы кітап оқыған адамның болашағы жарқын болатынын айтып, ғылым мен білімнің пайдасы жайлы түсіндіріп, жас оқырмандарды қазақ классиктерінен бастап орыс, тіпті шетел әдебиеттерін оқуға шақырды. Әңгіме барысында сөз алған директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары Азамат Байтасов пен директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Қымбат Майланова да оқушыларға

кітап оқудың адам өміріндегі маңызын, кітап оқыған адамның көп білетінін, білімнің кітап арқылы берілетінін айтып, оқырмандардың кітап оқуға қызығушылығын арттыра түсті. Кездесудің соңын 5 «а» сынып оқушысы Ильфа Мұса «Ұлы дала» әнімен аяқтады.

«Тек кітап қана алға жылжуды, адамдық шыңына шығуды үйретеді...» деп Елбасымыз Н.Назарбаев айтқандай, болашақ ұрпақты мектеп жасынан кітап оқуға үйрету, кітапқа қызықтыру, кітап оқуға дағдыландыру біздің басты мақсатымыз. Көркем әдебиеттерге деген қажеттілікті арттырып, оқушыларды кітап оқуға ынталандыруымыз керек. Ол үшін жорғарғы деңгейде байқаулар, сайыстар, кештер ұйымдасырған ұтымды. Кітапханада жасалған кітап көрмелері арқылы да оқырмандар әр тақырып бойынша мағлұматтар мен деректер алса, даталы мерекелі күндерге байланысты көрмелерден өздеріне керекті мәліметтер жинақтап, ақпараттармен таныса алады. Білсем, ізденсем деген адамға кітапхана есігі әрқашан ашық. Рухани байлық кітап оқу арқылы молаяды. Білімді ұрпақ — ел болашағы. Сондықтан біз жас ұрпақты кітап оқуға баулу туралы шаралар арқылы іске асыруды мақсат етеміз.

Тұрсын ИСАБЕКОВА,
№ 201 мектеп-гимназия
кітапханасының меңгерушісі
Алматы қаласы

ПЛАНЕТАРНЫЙ КАНОН

«МУРАТ АУЭЗОВ В СИЛУ СВОИХ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПРЕДПОЧИТАЕТ УСТНОЕ СЛОВО. ЗА МНОГИЕ ГОДЫ ЗНАКОМСТВА Я УБЕДИЛСЯ: ЭТО, В САМОМ ДЕЛЕ, ЕГО СТИХИЯ. В НЕМ СИДИТ НЕЧТО СОКРАТОВСКОЕ. ОН КАК БЫ СТРАНСТВУЮЩИЙ ОРАТОР, ПРОСВЕТИТЕЛЬ, НОСИТЕЛЬ ИДЕЙ, ПРОПОВЕДНИК».

ГЕРОЛЬД БЕЛЬГЕР.

техническая революция — конь становится средством покорения больших пространств. И если в Китае железо применяли для вспахивания земель, дающих урожай, то всадникам стали покоряться безграничные пространства, способствующие установлению контактов между очагами цивилизации, существующими параллельно во времени. Наступает период, который историки называют временем пророков. Появляются конфуцианство, даосизм, зороастризм, раннее христианство, и все происходит в соотношении с такими потрясающими очагами культуры, как греко-античный и греко-римский мир, Месопотамия, с возникновением эпоса о Гильгамеше. Все эти миры и культуры вступают в контактные связи, пересечения.

КТО МЫ?

— Изучение истории всполошило умы?

— Во времена тоталитарного режима в недрах империи вызревали зерна протеста против идеологизированной истории казахов. Как всякая империя, она приводила наше историческое сознание к отвлеченной форме и однобокой трактовке «светлое сегодня и темное вчера». И никак не приветствовались попытки посмотреть вглубь времен, к примеру, в Средневековье — по существу мысли, интеллекта, истории, памяти они жестко не поощрялись.

Но тоталитарная система какие-то трещины уже дала. Векело, буйно, громогласно начиналось все в 60-е годы в Москве, тогда центре единой советской страны, и я помню времена, когда появились Евгений Евтушенко, Андрей Вознесенский. Они публично выступали со своими стихами в парке «Сокольники», на стадионе «Лужники», собирая большие толпы поклонников. Поезия была востребованной, воодушевленной, истинной, преображающей действительность.

В это время я учился в Москве, в МГУ имени Ломоносова, а студенты этого главного вуза всего Советского Союза всегда были на передовых позициях свободомыслия и демократии. Ходили мы и в Политехнический музей, где пели Окуджава, Галич. Трещины давала вся прежняя система. И становилось все больше тех, кто в контексте национальных судеб задавался вопросом: «Кто я? Кто мы?»

Вопросы стали популярными, возникая вследствие разрушения идеологических канонов. Мир открывался заново, а исходный материал был скудным, многое было приковано завесой секретов, и люди все еще находились в состоянии оцепенения. Но уже просыпалось и возникало ощущение, что воля человека, стремящегося к облагораживанию, преобразованию, освобождается.

Ломалось все старое, и мы проецировали на себя то, что происходит в Москве с русскими диссидентством, интеллигенцией. И эти процессы были одухотворены и ценны, и даже при общении было видно, что людям приятно встречаться друг с другом, чувствуя освежающее дыхание появившейся раскованной мысли. Это было притягательно.

Думаю, это новое дыхание Москвы сыграло позитивную роль в том, что затем происходило в Литве, Украине, Закавказье и Казахстане. Тогда же появились наши поэты, и Олжас Сулейменов написал: «Бросим робким тропам грохот копыт в лицо!..» («Аргамак»). Вышел к народу Ануар Алимжанов, появились серьезные романисты, которые вводили в наше сознание историю гораздо более глубокую, чем та, которая поощрялась бюрократическим аппаратом.

О ПРИРОДЕ ДУХА

— Обретение свободы мысли иногда стоит нарушения спокойствия, не так ли?

— Казахы — это еще и храбрые воины, неоднократно подтвердившие свою доблесть и в более ранние времена, и в страшный XX век, когда волна за волной шли войны, голод, репрессии. И после всего этого они все равно отправились на Великую Отечественную войну, проявив чудеса отваги, защищая главные стратегические рубежи фронта.

Сила духа была проявлена и в декабрьские события 1986 года. Социологи, историки сегодня говорят, что природой столкновений молодежи Казахстана и власти явилась социальная неустойчивость. Но не только это стало причиной волеизъявления народа. В тот год на площадь вышли носители нового сознания и самоощущения, молодые люди, воспитанные свежим дуновением исторической литературы, услышавшие голоса поэтов своего времени. Они были наполнены чувством гордости за свой народ и его историю.

С приходом Колбина закрывались школы с казахским языком

преподавания, газеты. Оскорбленные чувства, которые вселялись в людей, стали нарастать, и, несмотря на то, что это была безнадежная борьба с системой, гордость и честь, проявленные в ней, оказались превыше всего.

В этой связи возникло и антиядерное движение «Невада-Семипалатинск», проявившее себя несколько лет спустя, в 1989 году. Оно показало объективную потребность в том, чтобы избавиться от ужаса памяти силового подавления народа, его воли, оскорблений декабря 1986 года.

В это движение был включен лидер народа Олжас Сулейменов, впервые выступивший в стране с тезисами о том, что радиация не различает, кто из нас какой крови и веры: мы — единый народ Казахстана, и беда касается всех. Я был первым вице-президентом движения и могу сказать, что была проведена мощная международная деятельность, несущая оздоровляющее действие, и от декабрьских оскорблений в том числе. И в этом вновь проявилась способность народа к возрождению. Создавались великолепные стихи, прекрасные песни, был написан гимн «Невада-Семей».

— Давайте напомним, что за несколько дней до организации движения на Семипалатинском ядерном полигоне произошла утечка радиоактивных газов. И Олжас Сулейменов, основоположник национал-патриотического движения в Казахстане, поставил вопрос о приостановке деятельности полигона. Возле здания Союза писателей Казахстана 28 февраля 1989 года собрались тысячи людей, выразив протест против проведения ядерных взрывов. Марши протеста, демонстрации прошли волной не только в Казахстане, но и в России, Америке и Японии. В итоге деятельность движения привела к сокращению количества взрывов на Семипалатинском полигоне, последний из которых состоялся 19 октября того же года. И в Курчатове, бывшем центре закрытого в 1991 году Семипалатинского ядерного полигона, прошел митинг. Есть даже знаменитый фотоснимок, где вы с бородой, весь такой брутальный, выступаете перед аудиторией на этом митинге.

Многих из нас не оставляют размышления о казахском народе, его особенностях и широте души. И возникает желание отблагодарить его за те «шесть теплых одеял», как в воспоминаниях Мстислава Ростроповича о холодном вагоне 1942 года, когда мальчишкой он отправился в эвакуацию с артистами, согретьими его и спасшими от смерти и одиночества. И в те же годы, и ранее в казахскую степь привозили людей вагонами со всех уголков СССР. И казахи старались принять и отогреть каждого.

Как и сегодня, в мирное время, для гостя в Казахстане всегда открыта дверь и накрыт дастархан.

О способностях и особенностях казахского народа, его талантах, виртуальности казахского языка и возможности его синтеза с IT-пространством, ответственности за экологию души и земли Mk-kz.kz обсудил с Муратом Ауэзовым — человеком, рядом с которым нам повезло жить и мыслить в одну эпоху. Важно еще услышать и понять.

ГЕНЕТИЧЕСКИЙ РЕНЕССАНС

— Мурат Мухтарович, в чем, по вашему мнению, состоит уникальность казахского народа?

— У замечательного поэта Жубана Молдагалиева есть слова «Я — казах. Умирал и родился я тысячу раз...» Эту эмоциональную реакцию можно отнести и на события декабря 1986 года, когда произошли жесточайшие расправы над молодежью, вышедшей на площадь Алматы. Когда были пролита кровь и подавлен дух. Народ наш погибал много раз и находил в себе силы и возможности возрождаться. В этом, я бы сказал, не уникальность, а его особенность. Современные казахи — это потомки номадов, представители конно-кочевой цивилизации. Они всегда строили свои отношения в пространстве.

— Вы пишете, что «кочевник строит свои отношения с пространством иначе, чем оседлый. Естественное состояние непрерывного движения, перемещений вырабатывает в нем знание законов пути, включающих в себя не только практические навыки использования экологической среды, но и целую систему этических норм, эстетических принципов, философских умозаключений». Пространство кочевника способно и связывать разные времена?

— Надо определять, с какого момента мы начинаем нашу историю, потому как она бесконечна, как история планеты. Казахи с начала XX века были подпитаны иде-

ями алашординцев — совершенно гениального поколения ренессансных людей, очень образованных, имевших гуманное, гуманистическое по содержанию мировоззрение, стремившихся к тому, чтобы народ обрел свои независимые и достойные свое независимое бытие. А народ был откровенно колонизованным, и восстание 1916 года показало, как жестоко расправлялись с ним. Затем произошла ужасная трагедия в 30-е годы. Конечно, были и репрессии 1937 года и гражданские войны, но голод 30-х годов оказался чудовищным. Погибло больше трети народа. Это самая страшная форма смерти, когда мать выбирает между двумя детьми — кого из них оставить жить. Голод ломает психику, культуру, все выветривает, происходит дегуманизация человека. Об этом долгое время молчали литература и история.

— В 1975 году на пленуме Союза писателей вы высказали мысль, что на такой литературе молчания надо ставить крест, и тогда стало очевидным, что самая большая трагедия казахского народа в XX веке — это крах, финал конно-кочевой цивилизации.

— И тогда начали работать археологи, историки, увлеченные прошлым, и стало ясно, что в период конца эпохи бронзы — начала эпохи железа появляется большое количество изделий из железа. В том числе железные удила и стремена, которые не окисляются, не отравляют животное. С приходом железа появляется новая динамичная сила, по существу научно-

МУРАТА АУЭЗОВА

— Военно-промышленный комплекс Курчатова уже тогда трещал по швам. Митинг прошел в шести километрах от места взрыва, и трещина от взрывной волны пролегла прямо у нас под ногами. На том митинге были и офицеры, находившиеся по службе на земле, где родились Абай, Шакарим, Мухтар Ауэзов, написавший всемирно известный роман. Я задал им вопрос — прочитал ли кто-нибудь из них «Путь Абая»? И не было абсолютно ни одной поднятой руки, что проявило показательную отчужденность офицеров от судьбы и боли этой точки планеты. В Курчатове мы развели два огромных костра, символизирующих формулу возрождения. Между ними надо было пройти, и, помню, как местное население помогало нам провести этот обряд очищения, поддерживая инициативы творческой интеллигенции страны.

ОБРЕТЕНИЕ СЕБЯ

— Что легло в основу нового бытия?

— Когда мы заглянули в колодцы времен, коснувшись Средневековья, пошли дальше в караханидскую эпоху X-XI веков, а там имена и произведения аль-Фараби, Юсуфа Баласагуни, общетюркское наследие. А затем древнетюркский каганат VI-VIII веков, и письмена, и поэмы, высеченные в камне. Все это завораживало. А далее — сакское время, конец эпохи бронзы — начала железа, эпоха одухотворенности, в которой находились предметы, говорящие о замечательной культуре.

Параллельно перестали молчать горы и открывали нам удивительные рисунки, гравюры на скалах. Появились исследователи, изучавшие их. Потому, когда мы говорим о казахах как о народе, который тысячу раз погибал, но и возрождался, то подразумеваем огромный опыт его этнического ренессанса, обретения себя вновь, выхода из инобытия.

А инобытие есть и наступавшее русскоязычие, одухотворенное среди поэтов Казахстана, и Олжаса Сулейменова, и среди писателей, Булата Жандарбекова, к примеру, написавшего роман о Томирис. Это люди языкового инобытия, формула которого предполагает обретение себя.

Это особая энергия, настрой души, интеллекта, сила которых заключается в том, чтобы выйти из инобытия и вернуться к своим корням, но не отождествляя себя с тем, что было до его наступления. А было оно и арабоязычное, когда доминантой в Средние века был арабский язык. Но случился мусульманский ренессанс, при котором Алишером Навоии были написаны книги на тюркском языке. И это были первые книги, по которым тюрки слышали свой язык. При этом Навои, выходя к обретению своих корней, неразрывным нитям времен, великолепно владел и фарси, и арабским, и другими языками.

— То есть всегда происходила некая виртуальность существования языка во времени?

— Линия связи времен есть смысл казахской культуры. И многие народы, дожившие до этого дня, владеют этой потрясающей жизнеспособностью, талантом сохранения через века своей исконной обогащаемой сути. И до появления Навои, еще в X-XI веках, происходило освобождение от арабоязычной доминанты, когда появились такие потрясающие личности, как Махмуд аль-Кашгари, совершивший путешествие по всем землям, где жили тюрки. Он собрал огромное количество пословиц, поговорок, возродил все то, что было снесено арабской лингвистической картой, и написал словарь тюркских народов, известный под названием «Собрание тюркских языков» («Диван лугат ат-турк»). Этот словарь-справочник признан называть тюркологический энциклопедией. На тюркском языке писали и Юсуф Баласагуни, и Ахмед Яссауи.

КОММУНИКАЦИИ — ОПЫТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

— Но и другие таланты народа способствовали развитию языка?

— В этом отношении одним из органических свойств казахской кочевнической культуры можно назвать открытость контактам — интерес к мирам и языкам, умение сотворять, плодотворность взаимодействия. Если помните, то одна из заповедей, которую должен выполнить герой казахского эпоса, соответствует требованию познания языков семи народов. Всегда надо задаваться вопросом: одолел ли ты семь хребтов и узнал ли ты языки семи народов? Если да, то годишься в эпические герои. А семь — это еще и цифра множественности.

— Значит, культ языка всегда был?

— Так из детства кочевник встречается с огромным количеством дорог и имеет дело с большим и многообразным пространством. Потому он должен осваивать языки, и это одно из фундаментальных свойств нашего мировидения.

— На этом выростала и собственная религия — тенгрианство?

— Имея дело с большим пространством, нельзя не слышать голоса и ритмы природы, космоса, звезд. И в этом отношении тенгрианство органично присуще кочевнику испокон веков. Оно проходит сквозь ислам, христианство, все иные религии, но появилось именно здесь. О Наурызже тоже можно говорить как о тенгрианском празднике, потому что он полностью отвечает ритмам природы.

— В «Тоньюкук» вы пишете, что «действие покровителей тюрков — голубого неба, бурой земли-воды, богини Умай не отнесено в прошлое, а вынесено в настоящее и перспективу».

— Во всем пантеоне богов Умай считаю своей любимой. Умай рала за трусостью. Ее появление также стало освобождением из-под плена языков, культуры, религий. И всюду в течение всей истории казахов бьются возрожденческие животворящие источники. Народ, предрасположенный к возрождению, подобен природе. Ему неоднократно удавалось переродиться: вроде бы находится на краю пропасти, и вдруг что-то происходит, и он возрождается вновь во всем сиянии самоутверждения, при этом не отрываясь от корней и не отождествляя себя с тем, что произошло нового.

— Возрождение есть и память?

— Казахи — народ динамики, динамичного состояния. Это народ, который умеет залечивать раны, откочевывать от беды, но не для того, чтобы забыть могилы предков, куда он обязательно вернется, так же как к своей исторической памяти и истории. Потому память есть носитель истории и языка. А у казахского народа феноменальная память: вспомним акынов, которые могли петь сутками, месяцами. Это предмет особой гордости, но также особенности народа. Прекрасная память, открытость пространству, контактам, толерантность, понимание другого, в единой системе которых вырастают не только воины, но и Великий Шелковый путь.

МИРНЫЙ ПУТЬ

— Великий Шелковый путь, по сути, феномен?

— Этот путь — ровесник той ситуации, когда Китай стал строить великую стену, огораживая свой мир, в котором уже все было хорошо гармонизировано, от северных варваров, которые только и умеют, что скакать на лошадях. Но связи кочевников, соединяющие их с разными народами, придают им еще и благородный смысл, потому как происходит объективное взаимодействие вер, культур, поэзии. Появляются караван-сарай, которые создаются на таком расстоянии друг от друга, что растягиваются на тысячи километров, и атмосфера в них складывается такая, что никогда не достигнешь успеха, если не услышишь и того, кто рядом, и другого, что далеко. О таких караван-сараях писали, что от Самарканда до самых дальних городов кошке не составляло труда бесконечно перепрыгивать «с крыши на крышу», не касаясь земли: так близки были стоянки кочевников. Один из фундаментальных законов Шелкового пути — уметь договориться. Иначе кошка не допрыгнет с крыши одного дома до другого.

Со своей психологией, философией миротворчества караван-сарай Шелкового пути всегда были заинтересованы в мире. И когда мы желаем мира сегодня — это не пафосные слова, а убежденность в том, что мир для нас — абсолютная догма. В этом отношении Олжас Сулейменов высказал замечательную мысль о том, что человечество помнит десятилетия войн, но совершенно забывает о тысячелетиях мира. А это был Великий Шелковый путь.

ЯЗЫКОВОЙ КОСМОС

— Вероятен ли синтез казахского языка, его генетического космоса с интернетом, IT-виртуальностью?

— В этом нет никаких сомнений. Спрос рождает пред-

ложение. Технические средства приходят как следствие запроса. И как только прояснится, что мы вступаем в динамичное состояние, то те технические моменты, что сегодня кажутся нам неким чудом, будут восприниматься просто и элементарно. Это всего лишь еще одно реальное пространство, которое не заменит чего-то, но поможет его обрести, найти через него дорогу в космос, океан, невоенные страны и пустыни. Оно не будет ничего подменять, а только поможет овладеть еще одним пространством.

Язык казахский — великолепный, органично впитавший в себя множество слов из других культур и языков — арабского, персидского, русского, проявив свои жизнеспособность, мускульность. Удивительный язык, в котором даже географические названия местности неслучайны. Они несут огромное количество информации. К примеру, сразу понятны названия рек Ак-су, Кара-су, иногда названия несут обозначение направлений — откуда течет источник и куда, масса других понятий, которые при знании языка дают много информации, позволяющей гораздо комфортнее жить на более знакомом по их наименованию рельефе. А насколько увлекательны сказки о звездах! Ночное небо в транскрипции казахского языка — это самая роскошная книга сказок.

ПЛАНЕТАРНЫЙ КАНОН

— Почему сегодня это может иметь утилитарный пример для других языков и культур?

— Просто мы сейчас стоим перед необходимостью и неизбежностью осваивать космический океан, а это есть то же самое движение, динамичное состояние, а не только техническое переменение. Это есть мировидение. И феномен дороги у казахов обогран невероятно, и те каноны, которым должен соответствовать человек дороги. Есть среди них и масса запретов, таких как не осквернить землю, попутчика, природу. Есть у народа и свои покровители дороги, о которых нельзя забывать. Все действия человека имеют фундаментальный принцип, придерживающийся этики и нравственности. Это канон, планетарный закон — не оскверни землю, не убей, поклонись природе. Все должно быть совершенным.

На месте пребывания человека на природе все должно оставаться таким, как было до его присутствия, точнее так, будто человек здесь и не побывал. Важно проявлять предельное уважение к земле. Весь мир — это люди одного большого пространства, и это пространство есть дом, требующий заботы и бережного отношения. Эти каноны заложены в традициях, языке, музыке, поэзии, наставлениях казахского народа. Незнание их новым поколением, его отчуждение от этого не говорят лишь о том, что это не совсем казахи, не номады. Номад не навредит своей земле.

Согласно пункту 18 статьи 77 Кодекса РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», любая медицинская процедура, в том числе и вакцинация, в нашей стране проводится только с информированного согласия прививаемого. Административной или уголовной ответственности за отказ от вакцинации в Казахстане не предусмотрено, любые притеснения будут являться незаконными.

COVID-19: ЗДРАВООХРАНЕНИЕ РК ДАЕТ СИСТЕМНЫЕ СБОИ

КАК ВЫЙТИ ИЗ «ВИРУСНОЙ» ЛОВУШКИ?

В Казахстане официально объявили о массовой вакцинации от коронавируса с 1 февраля. Однако российская вакцина «Спутник V» до сих пор не одобрена Всемирной организацией здравоохранения (ВОЗ).

Ведь вакцину обычно испытывают в течение нескольких лет. Вакцина «Спутник V», как и другие вакцины против COVID-19, еще не прошла всех стадий клинических испытаний. В самом деле, кто может с уверенностью ответить на такие вопросы: какая картина будет после вакцинации через полгода, год, два — не будет ли заражения вирусом, какие будут последствия для здоровья, как ее перенесут пожилые пациенты, люди с хроническими заболеваниями и т.д.

Какие последствия на генном уровне? А сколько смертей от тромбоза? Как быть с больными с онкологией, с сахарным диабетом и др.? Насколько необходима вакцинация пожилых и тяжелобольных?

Фармацевтические компании-производители вакцин от COVID-19, например Pfizer и Moderna, не будут нести ответственность в случае появления серьезных побочных эффектов у добровольцев, испытывавших разработанные препараты.

С другой стороны, информация о «страшных» побочных эффектах Pfizer казахстанцы получают в первую очередь от российских СМИ, которые трубят об этом чуть ли не ежедневно. Налицо фармацевтическая война, противостояние пропаганды.

Например, протокол исследования вакцины Pfizer полностью опубликован со всеми результатами, побочными эффектами и так далее. Все побочные эффекты обсуждаются открыто. А протокол вакцины «Спутник V» опубликован на официальном сайте, но нет результатов. Иными словами, сведения о смертности, серьезных последствиях от вакцины — это закрытая информация.

Нередко появляются новости об умирающих людях после вакцинации. А то, что таких новостей нет с России, объясняется, скорей всего, тотальным контролем СМИ.

То есть никаких гарантий производители вакцины и наши медики не дают, ответственность Министерство здравоохранения и врачи за побочные эффекты от введения вакцин не несут.

По этой причине необходимо требовать у зарубежных поставщиков вакцины при заключении соглашений на поставку вакцины

взять на себя ответственность за возможные последствия для пациентов, раскрыть механизм возмещения ущерба пострадавшим. Однако таких гарантий вряд ли какой-либо производитель даст из-за незавершенности всех стадий клинических испытаний.

Если не будет такой ответственности, надо подождать производство отечественной вакцины, за которое должно нести ответственность наше Министерство здравоохранения и разработчики вакцины.

Возможно, вакцинация против

COVID-19 — единственно правильный выход из ловушки, но тогда надо раскрыть реальную картину с ковидом у нас, причины огромной прошлогодней смертности, насколько и как повлияло распространение коронавируса инфекции на нее, причины нынешнего всплеска заболеваемости и смертности.

КАЗАХСТАН — ЗАЛОЖНИК ПРОТИВОРЕЧИВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Наши власти официально объявили, что есть два выхода из «вирусного» кризиса. Это тотальный локдаун, как в Ухане, или вакцинация. В итоге решили, что окончательно победить коронавирус можно только через вакцинацию.

И вместо того чтобы разъяснять, доказывать необходимость вакцинации, как это делают во всем цивилизованном мире, наша страна выбрала путь принуждения и ограничения прав невакцинированных.

Однако и вакцинацию надо проводить грамотно, изучая международный опыт. Например, в Японии не торопятся с вакцинацией, и там относительно благополучная ситуация.

В то же время после массовой вакцинации Минздрав Израиля разрешил не носить маски на улице, на открытом воздухе. Также в стране полностью открылись школы. В Израиле зафиксировано резкое снижение количества случаев заражения.

В Израиле вакцинацию прошли

около 80% населения, но выросла смертность среди вакцинированных, особенно среди пожилых пациентов. За всю пандемию в прошлом году в стране умерло от коронавируса 3050 человек, зато всего за полтора месяца этого года — 1900 человек, а на данное время всего умерло от КВИ более 6000. С начала вакцинации людей старше 85 лет умерших больше, чем за весь прошлый год.

Вывод: в РК людей старше 75 желательно не вакцинировать — в Израиле много смертей после вакцины среди людей старше 85 лет

(там долгожителей больше, чем у нас). Ведь клинические испытания вакцин не проводили среди пожилых людей. Хотя в России призвали вакцинировать людей старше 65 лет. Такую противоречивую информацию необходимо внимательно изучить перед массовой вакцинацией.

В итоге в РК отсутствие доверия общественности к властям и кампании вакцинации может стать серьезным препятствием для реализации планов страны по борьбе с коронавирусом.

Нехватка лекарств в прошлом году, фальсификация статистических данных о числе инфицированных и умерших, а также неумелое использование правительством средств, выделенных на борьбу с пандемией, вызвали скептицизм в отношении кампании вакцинации.

Казахстан оказался заложником противоречивой информации. Недавно Бюро нацстатистики опубликовало статистику по смертям за 2020 г. За прошлый год в стране умерло на 29 тысяч человек больше, чем в 2017-2019 гг. При этом от коронавируса официально скончалось 2 865 человек.

Согласно статистике, в прошлом году умерло 162 613 казахстанцев. Это самый высокий показатель за прошедшее десятилетие: умерло примерно на 20-30 тысяч больше, чем в предыдущие годы.

Если взять цифру 2865, то у нас в некоторые годы приблизительно такое количество смертей было от гриппа, но никто не вводил массовую вакцинацию от гриппа.

С 2 августа 2020 г. Минздрав публикует отдельную статистику заболевших «пневмонией с признаками COVID-19» и умерших от нее. Минздрав сообщил о 49 749 заболевших и 653 летальных исходах. Заболевшие такой пневмонией и скончавшиеся от нее до 1 августа в базе не отражены; Министерство ссылается на то, что включить их невозможно по техническим причинам.

Несмотря на то, что статистика COVID-19 и пневмонии называется объединенной, данные по заболеваемости пневмонией и смертности от нее приводятся отдельно от данных по коронавирусной инфекции.

ПЛОДЫ «ОПТИМИЗАЦИИ» СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

На днях президент Кыргызстана Садыр Жапаров заявил, что врачи этой республики нашли метод, который позволяет вылечить больного коронавирусом за 2-3 дня. Наши врачи не могут порадоваться такими успехами, и в последнее время смертность от коронавируса и пневмонии растет в Казахстане.

Мы пожинаем плоды небывалой экономии на социальной сфере: здравоохранении и образовании, низведении Академии наук до уровня общественной организации. Это плоды так называемой «оптимизации», экономии в финансировании здравоохранения, образования, науки. И вот на фоне эпидемии коронавируса в Министерстве здравоохранения признали нехватку 4 тысяч врачей и 800 эпидемиологов в Казахстане.

В итоге — сокращение количества НИИ, больниц, амбулаторий, фельдшерско-акушерских пунктов, расписание норм приема узкими специалистами в поликлиниках такое, что к невропатологу или отоларингологу по предварительной записи можно попасть через 2-4 недели на 10 минут. Не говоря о заметном снижении компетенции врачей, особенно молодых — результат коррумпированного ЕНТ с его известным списыванием.

В советское время в селах были медпункты с врачами, были даже роддома. «Оптимизация» в системе здравоохранения привела к уменьшению количества больниц и поликлиник, особенно в сельской местности, и многие села остались без фельдшерского пункта. Районные больницы потеряли свой статус. Если сейчас в столице и в крупных городах не в состоянии обеспечить лечение и госпитализацию больных, что тогда происходит в аулах и районных центрах?!

Медицинские вузы за годы независимости потеряли былую каче-

ственную подготовку врачей.

В итоге у нас ситуация со здравоохранением критическая. В целом видна неготовность специальных служб к биологической войне.

Провалена обычная профилактическая работа среди населения.

Образовался порочный круг: система здравоохранения РК в прошлом году не справилась с наплывом больных, врачи неправильно лечили от «ковидной» пневмонии, в аптеках не было многих лекарств, заболели сами врачи, значительно выросла смертность населения, нет собственной вакцины, и ныне никто не знает, как выйти из «вирусной» ловушки.

Действия правительства оставляют желать лучшего впечатление. С одной стороны, наши высшие чины вроде искренне переживают, выражают сочувствие людям в их горе, потеря близких и родных, пытаются принимать определенные меры и действия, чтобы приостановить распространение вируса, помочь людям, медицине и стране.

Но с другой стороны, ощущается какая-то беспомощность, нерешительность, недосказанность и т.д., как будто что-то выжидают при отсутствии определенной грамотной стратегии, прогаммы действий по выходу из создавшегося масштабного кризиса.

Вообще абсурдная хаотичность принятия решений властями наблюдалась с самого начала пандемии. Когда количество заражений исчислялось единицами в стране объявили чрезвычайное положение. Было время для подготовки к пандемии, но не подготовились. В неизвестность канули миллиарды тенге, выделенные на борьбу с пандемией. Потом так же внезапно режим чрезвычайного положения был снят, люди ринулись работать, отдыхать, общаться ... и начался коллапс.

В силу отсутствия профессиональных и ответственных специалистов, аналитиков в правительстве, в Министерстве здравоохранения, до сих пор не выработана стратегия в вирусное время, и Казахстан терпит поражение на всех направлениях биологической и экономической войны.

Казалось бы, в такой неординарной ситуации нужно принимать быстрые адекватные, даже кардинальные управленческие, экономические, научные, медицинские и иные решения, вплоть до кадровых ротаций и смены непрофессиональных и коррумпированных чиновников с принятием государственной программы, но этого не происходит.

ЖАЙЫРДАН КЕЛГЕН ЖАЛҒЫЗ ҰЛ...

«Мен ақын емеспін, тағдырым — ақын: көктемгі сағымдай сан құбылатын. Жаным Ұлытау секілді: өзені туласа, ұлары шуласа, байғұзы жылдаса, тастары құласа, бораны аңыраса, орманы жамыраса, қасқыры ұлыса — жаңғыратын» деп қазақтың жыраулық әдебиеті үлгісін ұстанған ұлт поэзиясының алып бәйтеректерінің бірі Жәркен Бөдешұлы да құлады.

Ғұмыр бойы туған жерін талмай жырлаған әдебиет майданы серкелерінің осынау көрнекті өкілі 1944 жылы 15 мамырда Қытай Халық Республикасына қарасты Тарбағатай аймағы, Толы ауданы, Жайыр тауына дүниеге келген. Азан шақырып қойылған есімі — Жармұхаммед. 1969 жылы тарихи Отанына оралған ол ҚазМУ-дің журналистика факультетін бітіреді. Одан мерзімдік басылымдарда және мемлекеттік Кітап палатасында жауапты қызметтер атқарады. Дүниежүзі қазақтарының қауымдастығында бөлім меңгерушісі, Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының әдеби кеңесшісі болған. Әр алуан басылымдарда ақынның «Аңырақай бекетіндегі ой», «Қарауыл төбе», «Генерал Жаһар Дудаев», «От пен су» («Сорос — Қазақстан» қорының жүлдесі берілген), «Тас бесік», «Бостандықтың басы», «Шер», «Жалғыз» атты дастандары жарияланды.

Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының және Түркі тілдер елдері поэзиясы II фестивалінің лауреаты, Қ.Сәтбаевтың 150 жылдық мерейтойына арналған халықаралық мүшәйраның бас жүлдегері.

Шығармалары: Көкше құрақ. Өлеңдер мен поэмалар. А., «Жалын», 1979; Қос қанат. Өлеңдер. А., «Жазушы», 1982; Зейін. Өлеңдер мен поэмалар. А., «Жалын», 1984; Аспан даусы. Өлеңдер мен поэмалар. А., «Жазушы», 1985; Нұрлы бояулар. Өлеңдер мен поэма-портреттер. А., «Жалын», 1988; Жұлдызға орнын ай бермес. Өлеңдер мен поэмалар. А., «Сөзстан», 1996; Емендер түнде бүрлейді. А., «Ана тілі», 2001; Бөрінің асығы. А., «Жазушы», 2005; Бұрылыс. А., «Сөздік-словарь», 2007; Құбылыс. А., «Глобус», 2009; Жұлдызтас. А., «Атамұра». Т.б.

Сондай-ақ И.Бунинның, М.Һәмраевтың, М.Зұлпықаровтың, П.Мәхсәтованың өлеңдерін қазақ тіліне тәржімалаған.

«Қазақ үні»

УЫЗДАЙ ТАЗА ПЕЙІЛМЕН АТТАНДЫ

Жәкен Бөдешұлы дүниеден өтті деген суық хабарды естігенде өз құлағым мен хабарды оқыған көзіме сенбей сенделіп отырып қалдым...

Иә, Саран ғасыр тоқсан тоғыз толғап, анда-мұнда бір туатын дарабоз таланттардың бірі де бірегейі осы Жәркен Бөдешұлы ағамыз еді. Алланың ісіне амал жоқ. Арамыздан жұлып алды да кетті. 76 шағына қараған жасы еді.

Ол осынау өмірін түп-түгел қазақ өлең өнеріне арнады. 15-18 ғасырдағы жыраулық дәстүрді 20-21 ғарыға жалғады. Ол 76 жылда Қара жерді де қара табанымен тап-таза басып өтті.

Иә, Біз пендеміз дейміз ғой. Бірақ Жәркен Бөдеш періште еді. Пенделілік оның бойынан да, ойынан да орын ала алмаған еді. Арына, адамдығына дат жұқтырмады. Пенделігіне тот шалдырмады. Отанын, халқын туған анасындай, сүйген

жарындай, бауыр еті баласындай, көзінің қарасындай аялап сүйіп өтті.

Жә, сіз не сеніңіз, сенбеніз. Ол көк тыйынсыз құрқол, ақшасыз құр жаңқалта жүрсе де, адамдық арын, ақындық басын еш нәрсеге айыр бастамай өтті. Отанын, халқын, елі мен жеріне, жұртына қарсы тамшы сөз айтпай кетті. Жамандамай өтті. Өзінің өлкелі көкірегіне өзі туған сұлу өлкесінің ару дасасын қоңырып алды да, жамандыққа еш орын қалдырмады. Сол ұлы даланы ұлағаттап жазып кетті. Мәңгілік мерует жыр тізбегімен өріп өнерге айналдырып кетті. Қара тасын да сүйіп өр биікке қойып кетті. Туған жерінің қоңызы мен доңызын да жахұттай жарқыратып, басқаның асылынан асырып кетті.

Міне, Жәркендей ақ жүрек ақын анасынан қалай уыз жүреппен туса, бахиға да сол уыздай таза пейілімен

ЖӘРКЕН КЕТКЕНДЕ

Өшіпті дейді бір шырақ, бататын күндей қан қызыл. Көшіпті дейді тым жырақ Жәйірден келген жалғыз ұл. Қар жауған сәуір қаралы, шомғандай шүңет мың ойға, Жалғыздар керек екен ғой өзі де жалғыз Құдайға. Ажалдың жүзін көремін — безбүйрек беті бозарып... Кеткендей болды өлеңнің өмірге ғашық көзі ағып. Естіртем қалай Ертіске, Ілені қайтып жұбаттам? Жәркенің сенің жоқ енді, Қатудан атқан бұла тан... Жәркенің сенің жанды, жыландар бұлақ тұрымдар, Боғданың биік шоңдары шайқалып бір сәт тұрындар! Емендер түнде бүрлеген, шуландар алып шырқымды, Мен енді кімге беремін қалтамда жарты құртымды?! Мұндана неге қарайсың жоғалтып сәби жанды ізгі, Бүлкілдеп екі иығы теңселіп тұрған Жалғыздық. Айта алман тоқтау саған мен (онсыз да күйген жанып іш) Ақынның әппақ шашындай ағарып кеткен Сағыныш...

Мұрат ШАЙМАРАН,
ақын

ҚОШ, ЖЫРАУ! ҚОШ, ҚАРИЯ!

Жүзіне бір сәт қарасак, жүзжылдықтарға бойлаушы ек, Ізіне бір сәт қарасак, ілкі бір күнді ойлаушы ек, Шәкіртке дәріс бергендей, тәптіштеп өлең оқыса, Қайсыбір тұсын сол жырдың қайталап сұрап қоймаушы ек. Жарты дүниедей жырғалып Жармұхамед өтті десейші, Жаралы қанат жалғыз құс Жайырма жетті десейші, Қабаржып тұраған дүниеге қайырыла қарап соңғы рет, Қасиетті Қартауымды қалғып бір кетті десейші!.. Қош, Жырау! Қош, Қария!

Ерлан ЖҮНИС,
ақын.

Болат БОПАЙҰЛЫ,
фольклоршы

ЖАНЫ ЖАЙСАҢ ЖАРҚЫН ДАРЫН ЕДІ...

Тағы да суық хабар қабырғамызды қайыстырып кетті... Қазақ әдебиеті тағы да ауыр қазаға ұшырады. Бұл жалғаннан Жәркен Бөдеш ақын да өтті десейші. Өткенде ғана ойлап қойып едім жағдайы қалай екен деп...

Соңғы екі апта көлемінде, сәуірдің суық желінде қазақ әдебиетінің үш қара нәремі өтіп кетті өмірден: Қабдеш Жұмаділ, Есенғали Раушан, Жәркен Бөдешұлы! Былтырғы қаралы жаздың кезіндегідей тағы да интернет қарауға қорқатын болдық.

Алла, жар бола гөр Алашқа!

Жәркен Бөдешұлы Қазақ поэзиясында өз өрнегі бар, өзіне тән өзгеше әлемі бар керемет ақын еді! Қазақ жырауларына та-бан тірейтін ұш қара нәремі өтіп кетті өмірден: Қабдеш Жұмаділ, Есенғали Раушан, Жәркен Бөдешұлы! Былтырғы қаралы жаздың кезіндегідей тағы да интернет қарауға қорқатын болдық.

Алматыда жатақханада тұрғанда бір бөлмелі үйімізге келіп, келінінің қолынан шәй ішіп, балалардың бетінен сүйіп кетуші еді.

2000-шы жылдары дүниежүзі қазақтары қауымдастығы басшысы Қалдарбек Найманбаевтың ұйымдастыруымен Қазақстанның Омбыда өткен мәдениет күндерінде бірге болып едік. Көрнекті жазушы Сұлтанәлі Балғабаев ағамыз бастап барды. Барған күні Омбыдағы қазақтарға үлкен концерт бердік. Омбының қалың қазағы жиналды. Алдымен концертті ақын өлең оқып ашуы керек болды. Сол күні екі ақын шығуы керек екен, таңдау Жәркен ағамыз екеуімізге түсіпті. Әрине, мен жасы да, жолы да үлкен Жәркен ағамды алдыма салдым. Бірақ қайран ағам: «Мен бұндай үлкен жиындарда сахнаға бірінші болып шыға алмаймын, өлең оқырда қатты толқимын. Бірақ жолым мен шықтым. Мен ортасына қарай шығайын» деп бас тартып, мен шықтым. Қасиетті поэзия алдындағы қандай кіршіксіз құрмет, биік жауапкершілік десеніңіші...

Менің «Бүйрек жегіш бала» деген өмірден ерте өткен сатирик Лесбай Оспановтың рухына арналған жырымды қатты ұнатты. Ол туралы арнайы мақала да жазды. «Мынау ағаңның өзінің өлеңіне арналған лебізін өзін ұнатқан басылымға берерсің» деген еді. Енді ойласам, еш жерге басылмай қалған екен-ау көрнекті ақынның төте жазумен жазылған сол мақаласы.

Жәркен ағамның өмірдің өзіндей табиғи, тамырын тереңге тартқан тамаша өлеңдерін қатты ұнатып оқыдым. Біразын, мысалы Мұқағалиға арналған керемет өлеңін жатқа білуші едім.

Таудай едің таудың алып тумасы,

Нағыз қазақ едің ғой сен турасы.

Қыр басында неге шөгіп жатырсың,

Ей, өлеңнің буырқанған бұрасы! —

деп, жатқа оқып берсем, мәз болып қуанып қалатын.

Енді өзі де өмір жолын аяқтап, қыр басында жатуға кетіп барады... Ал өлеңдегі жолы мәңгілік жалғаса береді...

Қазақ жыры бар да Жәркен ақынның жарқын жырлары да жасай береді.

Алды пейіш, арты кеніш болғай! Қазақ еліне көңіл айтамыз. Отбасы мен туыс-туғандарының қайғысын бөлісеміз..

Иманы саламат болсын!

Қош, жаны жайсаң, жарқын дарын Жәркен аға!

Қазыбек ИСА,
ақын, ҚР Парламент
Мәжілісінің депутаты.

БАҚҰЛ БОЛ, АСҚАР ТАУ АҒА!

Қазақ өлеңінің өріне өз сүрлеуімен жол салып, баба заманның бағзы жырауындай төгіп-төгіп толғаған Алаштың үлкен ақыны, ардақты ағамыз Жәркен Бөдеш те соңғы сапарына аттаныпты.

Есенғали ағамыздың да есенгіретіп кеткені кеше еді...

Қаршадай кезімден осы ағалардың алдында жүріп өстік, тәрбиесін көрдік.

Кезінде Өтүкен өңіріне өте сыйлы болған Серік Ғабдуллаұлы ақсақал дүние салғанда, қазақтың талантты ақыны Бақытжан Раисова апайым «Ағаның қадірін енді түсінесің, Азамат» деген бір ауыз сөзі осындайда ойыма түсе береді.

«Алдында аға болған қандай жақсы» деген әйгілі ән бар еді ғой. Анау Қалихан атамнан бастап, ағаларыма көп еркелеген баламын.

Мен өзім арнайы оқу бітірмегем, бірақ сұрап қалғанда «Көкелердің институтын тәмамдағам» деп жауап беретінім бар.

Сол ұлы институттағы аяулы тұлғаның бірі, бірегейі — осы Жәркен аға еді.

Осыдан сегіз жыл бұрын менің алғашқы кітабым шығатынын естігенде қуанып, ақжол тілеп, ақниет пікірін жазған еді. Мынау дәу қорғандай аға иығының артында тұрған суреттің де түсірілгеніне он-он бір жыл болған-ау деймін...

Қош болыңыз, аға!

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ,
ақын

Қасиетті Рамазан айында әлемдегі иісі мұсылман қауым 1 ай бойы бес парыздың бірі – ораза ұстап, ауыз бекітеді. Исламдағы ұлық мерекелердің біріне орай еліміздегі барлық мешіттерде түнімен тарауық намазы оқылып, пітір садақа беріледі, Жаратушыға жалбарынып дұға қылады.

ОРАЗА САУАППЕН БІРГЕ ДЕНСАУЛЫҚ ТА СЫЙЛАЙДЫ

Ықылым заманда мұсылман-дарға ораза ұстау парыз болған кезде адамдар ауыз бекітудің денсаулыққа қаншалықты пайдалы екендігін білді ме екен? Басқа ағымдағылар, жат діндегілер оразаны адамға жасалған қиянат деп даурыққанда, сол кезеңде Пайғамбарымыз (с.ғ.с.) бір хадисінде: «Ораза ұстаңдар, денсаулықтарың жақсарады», – деп айтқан екен. Қазіргі дамыған медицина оразаның адам ағзасына келтіретін пайдасын анықтап, ашығу жолымен емдеу әдістерін тәжірибеге енгізді.

Ислам дініне ешқандай қатысы болмаса да кеңестік дәуірдің белгілі ғалымдары Николаев пен Нилов «Азық-түлік өнімдері» журналына жазған ғылыми еңбектерінде: «Қала экологиясының зардабынан бүзылған денсаулықты қалыпқа келтіру үшін және ағзадағы қалдықтардан, майлардан арылу үшін адам жылына 3-4 апта ашығу керек», – деп жазған болатын. Ашығу – адам ағзасына серпіліс беретін орасан қуат. Адам ағзасына сырттан тағам түспеген жағдайда бойдағы барлық қуат организмді зиянды микробтардан, қалдықтардан, ісік ауруларынан тазалауға бағытталып екен. Демек оразаның емдік қасиеттерінің бірі осында жатқанын аңғаруға болады.

Бүгінгі заманда аштықпен емделу медицинаның белгілі бір ұстанымына, тұрақты қолданатын тәсіліне айналды. Батыста ашығумен емдейтін арнайы клиникалар жұмыс істейді.

Медицина ғылымдарының

докторы Роберт Бартлоу оразаның адам ағзасын қалдықтардан тазалайтынын және қатерлі ісіктерді алғашқы кезеңінде жойып жіберетіндігін тәжірибе жүзінде дәлелдеген ғалым. Ол өз еңбегінде: «Ашығу арқылы ағзаны микробтардан тазалаудың мүмкіндігі мол», – деп жазады. Расында ораза кезінде ішкі құрылысқа жиналып қалған майлар еріп, адамның иммунитеті күшейеді. Сонымен қатар, қан қысымы төмендеп, жүрек тынығады және қандағы холестерин мөлшері төмендеп, жүрек-қан тамырлары ауруларына деген қауіп-қатер азаяды. Ғалымдар ашығу арқылы қан құрамындағы қанттың, асқазан сөлі қышқылы мөлшерін ешқандай дәрі-дәрмектің көмегінсіз ақ төмендетуге болатындығын дәлелдеп шыққан. Сол сияқты америкалық ғалым- дәрігерлер 22-25 жастағы ораза ұстаған әйелдер тобын арнайы бақылауға алып, олардың қан плазмасының құрамындағы ұрықтану мен ұрпақ көтеру процестерін реттейтін прогестерон, пролактин гормондарының мөлшерін зерттеген. Нәтижесінде, плазма құрамындағы пролактин 80%-ға азайып, прогестеронның қалыпты мөлшері өзгермеген. Ал бұл пролактин мөлшерінің азаюы бала көтермей жүрген әйелдердің жүкті болу қабілетін арттыратынына көз жеткізген.

Бүгінгі зымыран заманда адамдардың алдымен жүйке жүйесі зақымданатыны баршаға аян. Ал, адамның жүйке жүйесін қалыпқа келтіруге де оразаның маңызы зор екен. Адам ораза ұстау арқылы өзін төзімділікке,

сабырлыққа тәрбиелейді. Медицина ғылымдарының докторы М.Могомедовтың айтуынша, Рамазан айында адамның биологиялық ритмі қайта қалыптасады. Ал, биологиялық ырғақ – биологияда – биологиялық процестер мен құбылыстардың қарқыны мен сипатына отыратын өзгерістер реттілігі. «Биологиялық сағат» қызметін атқарады да, организмнің уақыт пен кеңістікте бағдарлануына, қоршаған ортадағы өзгерістерге алдын-ала дайындалуға мүмкіндік береді. Міне, дәл осы кезеңде адамның ас қорыту тркталарының жұмысы әлсіреп, күндізгі уақытта асқазан бездерінің жұмысы баяулайды. Сондықтан, Рамазан айында асқазан-ішек аурулары асқынуы мүмкін. Ал ауыз бекіту кезінде адам өмірінің барлық кезеңінде дамылсыз жұмыс істейтін асқазан оразаның арқасында орташа есеппен күніне төрт сағат тынығады.

Ораза кезінде ағзамызда өзгерістер орын алады. Алғашқы 1-2 күнде тазалану басталады. Оразаның бірінші күні қанымыздағы қант төмендейді. Жүрек соғысы бәсеңдеп, қан қысымы төмендейді.

Бұлшықеттен гликоген шығып, әлсіздік пайда болады. Сондықтан алғашқы күндері ең қиын болып келеді. Бас ауру, жүрек айну, ауыздан жаман иіс шығу, тілдің ауырланып, ісінуі - тазаланудың бірінші кезеңінің белгілері. Осы кезеңде аштық та қатты сезінуі мүмкін.

Тазаланудың екінші кезеңінде май қышқылы құрамындағы майлар ыдырап, глицеридтер

молекуласындағы глицеринді босатып, глюкоза айналады.

Бет майланып кетеді, себебі ағза ашыған майдан арылып жатады. Бет терісі жаман адамдарда жағдай асқындап, аздап бөртпе шығуы мүмкін. Ағза оразаға үйрене бастайды, ас қорыту жүйесі демалып, барлық күш тазалануға және емделуге жұмсалады. Қанның ақ түйіршіктері мен иммунитет жүйесінің белсенділігі артады. Өкпе тұсыңыз ауырсынуы мүмкін. Тазалану органдары, өкпе жолдары ретке келіп, жаңалану процессі үстінде болады.

Тынысыңыздың әлі де жағымсыз иісі бар, тіліңіз де ағарып тұрады.

Тоқ ішекте де өзгерістер болып, ішек қабырғаларына жабысқан нәжіс ажыратыла бастайды.

Тазаланудың үшінші кезеңі 8-күннен 15 күнге дейін созылады.

Өзіңді сергек сезініп, қуатың тасып жүргенді сезіне бастайсыз. Алайда, ескі жараларың қозып, біраз ауырсынуы мүмкін. Бұл, ағзаның ораза кезінде өзін-өзі емдеуге көшкенін көрсетеді. Ағзаның өзін-өзі емдеу қасиеті өмір сүру салтына тікелей байланысты. Егер сіз салауатты өмір салтын ұстанбаған болсаңыз, онда ағзаның өзін емдеу, қалпына келтіруі қиындау болады.

Ораза барысында ағза өзін-өзі емдеу қасиетін іске қосып, белсенді етеді. Ағзаның бойындағы өлі не жарақаттанған жеріне де лимфоциттер секреттелген заттарды жеткізіп, ақаулы жасушаларды жоюға кіріседі. Осы шырышты заттар бұрын болған ақау орнын қайта ауыруына әкеп соқтыратын сол жердегі жүйке талшықтарына әсер етеді.

Тазаланудың соңғы кезеңі 16-күннен 30 күнге дейін созылады.

Ағза ашығуға әбден үйренеді. Тазалану кезеңдері қысқарып, тіліңіз де қызғылттанып, тынысыңыз таза болатын күндерге жетесіз. Органдарыңыз өзін-өзі емдеуді аяқтайды. Ағза өзін әр түрлі ауру қоздырғыштарынан тазалағаннан соң, органдар екі есе тез жұмыс істеп, ақауы бар жойылған жасушалар орнын толықтырады. 20 күннен соң санаңыз тынық, жүйкеңіз тыныш, қуатыңыз көп, бойыңызда күш сезіледі. Есте сақтау қабілетіңіз де артады. Міне оразаның құдіреті осындай! Ұстаған оразаларыңыз қабыл болсын!

qazaquni.kz

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Бас редактор –
Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары –
Зейнолла АБАЖАН

Qazaquni.kz ақпарат агенттігінің
Бас редакторы –
Азамат ТАСҚАРАУЛЫ

Жауапты хатшы –
Гүлмира САДЫҚ

БӨЛІМ РЕДАКТОРЛАРЫ:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)

Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Нұр-Сұлтан тілшілер қосыны:
Азамат ТАСҚАРАУЛЫ
(8-702-931-89-86)

Ақмола облысы:
Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:
Нұрсұлтан НҰРМАН
(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:
Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Жезқазған қаласы:
Жанат АСАНҚАЛИ
(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Қарағанды облысы:
Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:
Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:
Рахат АЛТАЙ
(8-775-998-15-39)

Түркістан облысы:
Әбдіғаппар АЙДАР
(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)
Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:
Әтіргүл ТӘШИМ (8-702-489-47-23)

Тарату бөлімі:

Нұр-Сұлтанда:
Жасұлан ИСА
(8-776-120-19-72)

Шымкентте:
Мүтән ИСМАЙЫЛ
(8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш»
дүңгіршіктерінде сатылады
(8-701-572-88-47)

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген.
Күллік №13976-Г (Алғашқы күллік №1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз. Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды.
Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді.
Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме газетте ұшарт.
Газетте «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:
050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3 ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:
8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com
www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –
Дастан ЕЛДЕС

ТОО «Қазақ үні»
БИН 000540006784
ИИК KZ50856000000385541
АГФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ

А – материалдың жариялану ақысы төленген

«АҚ ЖОЛ» ҚДП-НЫҢ 2020 ЖЫЛҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ЕСЕБІ

01.01.2020 жылға қалдық 239 721 204

		2020
1.	Ақшалай қаражаттардың түсімдері, барлығы	692 668 000
1.1.	Оның ішінде мүшелік жарна, уақытша қайтарымды және басқа көмек	3 650 000
2.	2. Шығыстар, барлығы	622 436 909
Оның ішінде:		
2.1.	Жалақы	235 407 251
2.2.	Салықтар және әлеуметтік аударым	49 395 912
2.3.	Офистерді жалға алу	90 826 313
2.4.	Байланыс, көлік қызметтері және пошта шығындары	19 229 958
2.5.	Шығыс материалдары (кеңсе тауарлары, полиграфия өнімдері, ЖЖМ, шаруашылық тауарлары, ұйымдастыру техникасын толымдайтын катриджді қайта толтыру)	17 777 682
2.6.	Іс-сапар шығындары	10 926 424
2.7.	БАҚ-мен жұмыс	94 404 760
2.8.	Іс-шаралар өткізу	27 770 707
2.9.	Негізгі құрал-жабдықтар алу (ұйымдастыру техникасын, кеңсе жиһазы)	6 673 885
2.10.	Қайырымдылық көмек және ынталандыру (демеушілік қаражат есебінен)	3 650 000
2.11.	Өзге де шығыстар (кеңсе мен негізгі құралдар-жабдықтарды жөндеу, төсбелгілер шығару, полиграфиялық және имидждік өнімдер, консалтингтік қызметтер, банктік қызметтер т.с.с)	66 374 017

81 990 240
309 952 295

	142 904
	309 814 391

3. 2011 жылдан ауысатын уақытша көмек бойынша берешек
4. 01.01.2020 жылға қаражаттың қалдығы
Оның ішінде:
Касса
Ағымдағы есеп-шот